

Em. Žák

Svatováclavská
tradice

L. P. 1939

Prof. Em. Žák:

»SVATOVÁCLAVSKÁ TRADICE«
Několik úvah o životě sv. knížete
Václava a jeho významu pro český
národ.

Když náš stát měl býti vniterně i zevně znovu organisován, povolane státní vedoucí kruhy vyslovily jako svůj program heslo: Svatováclavská tradice. Ale v čem tato tradice záleží, bylo jen stručně, a řekl bych s ostychem, naznačeno. A nyní skoro zapomenuto. Proto vítáme časovou publikaci prof. Em. Žáka, který tuto tradici snaží se s hlediska historického a kulturního osvětliti.

Hesla zůstanou prázdnu frází, nedostane-li se jim řádné a věcné výplně. Tuto výplň dává svatováclavské tradici tato knížka. Autor líčí nejprve křesťanské ctnosti sv. knížete, jeho úsilí o křesťanský řád v Čechách, osudný pokus Boleslavův o státní převrat, který zavražděním sv. Václava měl se uskutečniti, a v závěrečných úvahách vykládá, v čem tato svatováclavská tradice záleží a jak ji uskutečňovati.

Millenium svatováclavské vyvolalo nový zájem našich historiků o tuto dobu, v mlhách minulosti nejednou se utápějící. Prof. dr. Peckař, dr. Novotný, dr. Stloukal, dr. Kapras, dr. Krofta osvětlili, jak jenom prameny tomu dovolovaly, dobu sv. knížete, který jimi byl slavně rehabilitován. Těch všech se dovolává prof. Žák ve svých stručných a jasných úvahách. Podává v nich případnou látku k studiu, k přednáškám i ke chrámovým promluvám o významu sv. knížete. Že sloh jeho je živý, často poetický, vzletný a proto poutavý, je u prof. Žáka již samozřejmé.

Nedávno všimly si říšskoněmecké listy, jak Myslbekova socha sv. Václava na pražském náměstí je skoro denně zdobena četnými čerstvými květinovými dary. Zamlouvala se jim tato národní manifestace pro znovuožití českého státoprávního programu. A myslím, že je nejvýš potřebno, aby svatováclavská tradice byla též často našemu lidu připamatoována a jasně vysvětlována. Měsíc září, nám památný smrtí našich dvou prvních mučedníků, sv. Ludmily a sv. Václava, nejlépe se k tomu hodí. A jsem přesvědčen, že všem řečníkům, duchovním či laickým, tato vkusně vypravená a na krásné myšlenky bohatá publikace přijde velmi vhod.

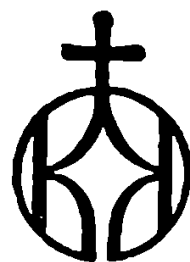
Dr. K.Ch.

SVATOVÁCLAVSKÁ TRADICE

PROF. E. M. ŽÁK

Svatováclavská tradice

*NĚKOLIK ÚVAH O ŽIVOTĚ A VÝZNAMU
SVATÉHO KNÍŽETE PRO NAŠE DĚJINY*

PRAHA L. P. 1939

NAKLADATELSTVÍ KROPÁČ & KUCHARSKÝ

NIHIL OBSTAT
VOJTĚCH PRŮŠA,

censor.

IMPRIMATUR

Pragae, die 2. Augusti 1939

Praelatus Dr. THEOPHILUS OPATRŇÝ,
vicarius generalis.

N. 12804.

Jako zlatá niť vine se našimi dějinami *idea svatováclavská*. Ve chvílích pokoje a míru méně snad zřetelná, omezujíc se na průvody, poutní slavnosti a pobožnosti v oktávě svátku sv. knížete. *Jasně a průbojně* se hlásí při vlasteneckých projevech našeho politického života a národních manifestacích. Je to *idea křesťanského samostatného státu*, žijícího vlastní kulturou uprostřed přátelského poměru s okolními národy.

Ideí potřebujeme všichni. Jak jednotlivec, tak každá společnost, celý národ i stát. Bez nich není pravého, člověka důstojného života, ale pouhé živoření na hrudě země, v zajetí a okovech hmoty. A nikdy neplatí více, jako v dobách morálního poklesu, duševního defetismu a vnitřní letargie slova Písma: *»Ne samým chlebem žív je člověk; ale každým slovem, jež vychází z úst Božích.«* A jsou to idey, které jsou důkazem vyššího původu člověka. Jsou odpovědí na otázku nebes. Jsou nesmrtelné. Proto Plato věřil v jejich skutečnou, reelní věčnou existenci v sídle olympijských bohů.

Je potřeba mravní obrody tím více, čím hroznější bylo válečné zpusťošení četných krajů, a ještě osudnější zpusťošení lidských myslí a srdcí.

»Běda jestli samo srdce onemocní a vlastně ne-
ní-li již srdce v těle, ale zrůdný rakovinný novo-
tvar, který se za srdce vydává,« napsal *Carlyle*.
My, bohudík, jí jsme nepropadli. Hlas po mravní
obrodě je spolehlivou známkou, že nemocný ná-
rod se zdvihá k novému, zdravému životu. *Tradice
svatováclavská má být lékem a silou.*

A tuto tradici, jak vyrostla ze srdce sv. knížete,
a která je odkazem, krví sv. Václava zpečetěným,
s různých hledisk objasniti bylo touhou několika
těchto úvah. A řadě chrámových promluv i před-
nášek v období svatováclavských slavností chtějí
přispěti svým myšlenkovým materiálem.

Praha-Smíchov 1939.

Em. Žák.

Ú V O D E M

Velký novozákonní prorok sv. *Jan* ve své *Apokalypsi* má slavné, povznášející vidění. Je v duchu vytržen až v samo nebe. Spatřuje v něm vyvolené Boží ze všech dvanácti kmenů israelských. A potom »viděl zástup veliký, jehož spočítati nikdo nemohl ze všech národů a pokolení a kmenů i jazyků, ani stojí před trůnem a před Beránkem, oděni v roucha bílá a mají palmy v rukou svých, a volali hlasem velikým, řkouce: Spása Bohu našemu, jenž sedí na trůně a Beránkovi.« (Zjev. 7. 9.—10.)

Sledujeme-li zde na zemi nespočetný, nesmírný zástup těch, kdo o památném, slavném dni se sešli, s napjatou pozorností hledíme na všechny, kteří v něm z různých zemí a národů se shromáždili. Divíme se jejich velikému počtu.

Ale s největší radostí čekáme, kdy *uvidíme své lidi*, své krajany a rodáky. Zdravíme je tím nadšeněji a hlasitěji, čím jsou nám známější a bližší.

A když v duchu se vmyslíme a zahledíme v zástupy nebešťanů, tím toužebněji hledáme mezi nimi své bývalé krajany, své rodné bratry. Hledáme ty, kteří stále žijí v našich srdcích, jejichž stopy

spatřujeme ve svých dějinách, jejichž svaté ostatky uctíváme ve svých chrámech a oltářích; za jejichž ochranu a přímluvu prosíme. A s oprávněnou hrdostí si říkáme: *To jsou naši světci; naši patronové, naši nebeští přímluvčí.*

A my vidíme jich tam zástup veliký. Je tu sv. Cyril a Metoděj, sv. Prokop, sv. Vojtěch, sv. Ludmila, blahoslavená Anežka se všemi těmi, kdo šli za jejich zářícím příkladem. Je to naše nebeské dvořanstvo. A mezi nimi na prvním místě jako náš vladař, kníže sv. Václav. Jemu v dědictví a v ochranu zasvětili jsme svoji drahou, slavnou, ale i těžce zkoušenou svoji zemi. K němu a v jeho ochranu se utíkáme v dobách dobrých i zlých.

Vystupuje nám z mlh dávné minulosti v plné své síle, mladosti, své moudrosti, ve svých vladařských ctnostech jako zářící vzor českého panovníka, kterým před dějinami celého světa můžeme se právem pochlubit. A tím více milujeme tuto zemi, jeho krví posvěcenou, že vydala nám tento jedinečný květ vyrostlý z naší půdy; ze starobylého knížecího rodu Přemyslova.

Země je přípravnou půdou, školou pro život na věčnosti. To jest její nejvznešenější poslání, že v ní rostou budoucí svatí. Země je plodí; nebesa je přijímají. Země jest velikým polem, na němž zrají zlaté, živoucí plody, které jednou mají zdobiti říši nebeskou. A ve sv. knížeti Václavu má naše Česká země jeden z nejkrásnějších květů, který pod hřejícími paprsky učení Kristova vyrostl na této zemi. »Mezi svatými, dobře známými,

kteří pocházeli z *krve knížecí*, nebylo snad postavy, sv. Ludvíka francouzského v to počítaje, která by obsahem svých zásluh, ideálním obrazem křesťanského knížete, neposkvrnivšího ruce své ani násilím ani krví, *rovnala se sv. Václavu*. Nebylo mučedníka, jenž zahynul pro Krista v květu mládí a jehož historie by byla pelem a půvabem mládí tolik naplněna. (Pekař: Sv. Václav; str. 39.)

Ve sv. Václavu dala nám nebesa skvělou postavu *knížete a světce zároveň*. Jeho jasný obraz posvěcuje všechnu naši minulost; a září nám v bouřlivých časech jako maják na mořském pobřeží. A všichni, kdo zabývají se dějinami našeho národa, kdo usilují v dávné, mlhami daleké minulosti zastřené osudy našich předků nám objasniti, bez rozdílu různých hledisk, upínají svoji pozornost ke sv. knížeti Václavu, aby skvělost a jas jeho postavy daly nám osvětliti dobu a poměry, v nichž náš světec žil. *»Jen díky jemu zachován jest nám jakýs takýs obraz osudů našeho kmene, od báječného vstupu Přemyslova na hrad pražský až do let smrti Václavovy. Bez sv. Václava a sv. Ludmily počínaly by se dějiny české několika skrovnými údaji, někdy až v době Boleslavů. (Pekař.) A týž dějepisec praví, že »ve sv. Václavu vytvořily nám dějiny postavu tak mocného duchovního obsahu a významu, že přerůstá rámec zájmu pouze církevně-náboženského. Čech bez rozdílu nemůže neskloniti hlavu před kultem, jenž po tak dlouhé věky byl a dosud býti nepřestal posilou a útěchou předkům našim v dnech radosti a bolesti, a jenž byl zároveň projevem kulturního*

osamostatnění národního, jež hledalo vlastního vůdce a vlastní cestu do bran věčnosti.« (Pekař: Sv. Václav, str. 2.)

Tak stojí náš sv. kníže u vstupní brány naší historie našich dějin, jež dostávají *jeho svatostí svého posvěcení*. A je jistě pro nás nejenom vděčno, ale i spravedlivě, bychom sledovali jeho život od útlého jeho mládí, jeho záslužné práce vladařské, až do jeho tragické mučednické smrti a potom uvažovali dále o jeho významu a mravním vlivu na věky následující a jak říkáme o *svatováclavské tradici*.

MLÁDÍ SV. VÁCLAVA.

»Kdo k moudrosti na úsvitě bdíti bude, nebude o ní velmi pracovati; neboť ji nalezne sedící u dveří svých.«

Kniha Moudrosti; 6, 15.

»Nevím zda mohu kdy dosti vděčen býti tobě, matko matky mé, za vše, co dobrého a užitečného vložila jsi v útlou moji duši. Po Bohu byla's to ty, která mne uvedla na cestu zbožnosti a spravedlnosti.« Tak vzpomínal veliký církevní učitel, sv. Basil (zemř. r. 379) zbožné své babičky, sv. Makriny.

Stejně asi byl vděčný sv. Václav babičce své, sv. *Ludmile*, za všechno svoje krásné vychování. Za ony křesťanské ctnosti, které vypěstovala v útlé duši ušlechtilého svého vnuka. Otec sv. Václava, kníže Vratislav, byl asi příliš zaměstnán starostmi vladařskými, než aby mohl všechnu svoji péči věnovati výchově nejstaršího svého syna, budoucího svého nástupce, Václava. A matka jeho *Drahomíra*, křesťanka více jménem nežli srdcem, byla žena hrdá, pánovitá, tvrdá. Neměla dosti něžnosti, obětavosti a trpělivosti, aby mohla vychovávat svého prvorozence. A tak útlý jinoch, sv. Václav, jistě podle přání svého otce Vratislava, prodlévá nejčastěji a nejraději v komnatách vznešené kněžny Ludmily. Ona, ovdovělá, zbožná, pečuje o výchovu svého vnuka.

Světice vychovává světce.

Jak učila svého vnuka modliti, uctívati Kristův kříž a s důvěrou obracet se k Bohorodičce, Marii

Panně, o tom staré zprávy nemluví. Něžná legenda vypravuje, že sv. Ludmila dala z kovu rozbitých pohanských bůžků zhotoviti obraz *Staroboleslavské Bohorodičky*, který její sv. vnuk vždy měl ve zvláštní úctě.

Další život sv. Václava výmluvně to dosvědčuje. Staré zápisy jen zaznamenávají, že »dala jej bába jeho Ludmila učiti knihám slovanským a on následuje učitele naučil se rozuměti všemu brzce. Přesadil jej pak kníže Vratislav v Budeč, a chlapec počal se učiti knihám latinským a naučil se dobře.« A dále praví (legenda slovanská) »že Bůh seslal takovou milost naň, že rozuměl knihám latinským jako biskup nebo duchovní, a když vzal knihy řecké nebo slovanské, četl v nich bez chyby.«

Byl tedy sv. Václav již v jinošském věku hochem neobyčejně nadaným, nejvyš ucelivým. Pod starostlivým a láskyplným okem báby sv. Ludmily, jež svými modlitbami snášela požehnání Boží na mladou hlavičku svého vnuka, prospíval její svěřenec věkem i moudrostí na těle i na duši. Čítal v knihách slovanských. V těch, které sv. Cyril a Metoděj přinesli na Moravu a z nichž vanula posilující vůně evangelia v bystrou jinochovu mysl.

Nám, kteří jsme vyrostli ve všeobecném školním vzdělání, zdá se zpráva kronikáře, že mladičký sv. Václav navštěvoval školy, řízené patrně kněžími, snad trochu zbytečná. Dnes nemožno si mysliti vladaře, ba ani starostu nejposlednější obce, který by neuměl čísti a psát. Ale nezapomínejme, že »středověkému panovníku dostalo se literárního

vzdělání jen ve výjimečných případech; z našich knížat a králů až do 13. století málokterý uměl čísti a psáti.« A proto chápeme, že mladý kníže Václav, jedva snad 13 či 15letý, svým vzděláním i chováním vysoko vynikl nad staré zkušené vladaře, s nimiž na sněmech v Bavořích či v Sasích se stýkal.

Jasnou mysl a ušlechtilé zbožné srdce jinochovo brzo však stihla událost nad jiné strašná a ohavná. Byla to zákeřná vražda milované báby, pečlivé pěstitelky sv. Václava, kněžny Ludmily.

V čelo nespokojenců se směrem a duchem výchovy příštího knížete, křesťansky žijícího, postavila se sama jeho matka, Drahomíra. Ovzduší, které vytvořilo se kolem vládychtivé a hrdé kněžny, bylo plno dávných pohanských názorů, obyčejů a přání. To však bylo v *krutém rozporu s duchem křesťanským*, který šířil kníže sv. Václav a sv. Ludmila, mající za své rádce latinské kněze. Připravoval se ponenáhlu tichý zápas mezi křesťanstvím a pohanstvím, jako nezřídka se v té době udál. A ten rostl, až vyvrcholil se v úkladnou vraždu.

Přední historik té doby, dr. Pekař, vysvětluje toto napětí takto: Přátelé a rádci sv. knížete tušili, že od Drahomíry hrozí nebezpečí. I povolali knížecího hochu, tou dobou sotva třináctiletého z Budče na hrad pražský a povýšili jej ve vší formě na stolec knížecí. Ale rozhodli zároveň, aby péče o další vychování jeho i bratra jeho (Boleslava) byla svěřena bábě sv. Ludmile. Vladařkou státu

ovšem zůstala Drahomíř. Je na snadě, že snesením takovým cítila se uraženou a poníženou Drahomíř i jako matka i jako kněžna. A nechybělo jí rad, aby napravila mocí, co se jí jevilo křivdou a nebezpečím. Podněcována nepřáteli mladého knížete, sv. Václava, dala se přemluvit k činu, kterého útlé srdce ženy sotva je schopno.

Sv. Ludmila, znajíc hněv mladé kněžny, zřekla se poručnictví nad vnuky a uchýlila se s kněžními svými z Prahy na hrádek Tetín. Ale zloba snachy pronásledovala ji i tam. A tak došlo ke dni 16. září 920, kdy dva z »mužů Drahomířiných«, Tunna a Gomon, přepadli se svými lidmi Tetín, aby Ludmilu zavraždili.

Když byl večer a Ludmila již v ložnici odpočívala, vrazili hlučně do její komnaty. Svatá stařenka, vidouc, co chtějí učiniti, laskavě jim domlouvala; ale marně. Poshověli jí pouze, aby mohla se pomodlit, a potom zardousili ji vlastním jejím závojem. Tak česká země dostala první sv. mučednici; oběť kruté nenávisti vládychtivé ženy, matky sv. Václava.

Sotva lze si představit, jakou bezměrnou bolest pocítil sv. Václav, když slyšel o strašném zločinu tetínském. Vždyť miloval svoji starostlivou babičku, svoji nejpečlivější vychovatelku nejvíce. Matka Drahomíř dala mu tělo, babička vypěstovala jeho duši. A Drahomíř, jakmile zvěděla o vraždě, k níž sama přivolila, děsila se svého činu. Byla jata hrůzou i lítostí. Poručila dům sv. kněžny Ludmily, v němž byla zardousena, proměnit v chrám,

který později zasvěcen byl archandělu sv. Michaeli, nebeskému průvodčímu duší zemřelých do říše nebeské.

Kníže sv. Václav nechtěl, aby tělesné ostatky sv. kněžny odpočívaly navždy v chrámě tetínském. Poručil přenést je do Prahy; do chrámu sv. Jiří. Přenešení dalo se (10. listopadu r. 927) slavnostním způsobem. A zázraky, jež nad jejím hrobem na Tetíně se daly (uzdravení slepých) zvýšily lesk této dějinné slavnosti. »Naše vlast chovala nyní ve svém klíně poklad nejvzácnější; tělo domácí světice. Poklad, jimž té doby nemohl se pochlubiti žádný národ okolní, který viděl v ostatcích některého světce, jež zbožně uctíval a ve svém hlavním chrámě choval, nejbezpečnější záštitu a ochranu své země.« (Pekař: Sv. Václav 20.)

Lze zajisté domysleti, že sv. Václav často vcházel v chrám, aby zde nad rakví sv. své babičky, své vychovatelky se modlil, ji za radu a ochranu prosil. Její přímluvy u trůnu Božího pro celou zemi znovu a znovu se dovolával.

A snad je též na místě připomenouti, že i nám je nejvýš užitečno, abychom nad hroby svých příbuzných častěji se zastavovali. Zde se modlili, za jejich přímluvu u Boha vroucně žádali. *Úcta k mrtvým je podstatnou součástí každého náboženství.* A tím více je potřeba nám, kteří často opakujeme, že věříme »ve svatých obcování«.

Mladý kníže, sv. Václav, ve vděčném a zbožném pohnutí nad hrobem své svaté vychovatelky Ludmily se sklánějící, zde uvažující, zde se modlící,

budiž příkladem. Voďme i my malé děti ke hrobům velkých mrtvých. Mluví z nich k nám jejich příklad; budí se v nás vděčná paměť na jejich zásluhy. Bez živého spojení s jejich láskou neroste úcta k nim. Vyprchá úcta i vděčnost k vznešeným předkům a člověk stává se osamělejším, často opuštěnějším, nežli sám tuší. Sv. Václav klečící nad hrobem sv. Ludmily budiž nám příkladem. K jeho hrobu jíti, zde v jeho život, v jeho vladařské snahy se zamysleti a památku jeho vroucí modlitbou uctíti, za ochranu naší vlasti jej prositi, to je, co nazýváme pietou k naším zesnulým. To jest povinností českého katolického lidu, který každým rokem svoji pout k hrobu světcově koná. Ale i v jiné dni hrob sv. Václava nás k sobě volá. Jděme za jeho hlasem.

DOBROČINNOST SV. VÁCLAVA.

O vánočních svátcích po celé Anglii všudy, v salonech boháčů i v příbytcích chudých zpívá se zvláštní dojemná ballada. Líčí se v ní, kterak v daleké zemi žil dobrý král, který za tuhé zimy vyhlédl z okna ven a spatřil zimou zkřehlého muže, jenž sbíral klestí. Králi bylo líto tohoto člověka. I ptá se svého panoše, kde že chud'as bydlí. Hned potom poručí přinésti chléb, maso, víno a velká smrková polena a praví panoši: »To zde spolu sami mu doneseme.«

Oba, král i služebník, rozdělí se o břímě, a za noční tmy jdou k obydlí chudákovu. Sníh šlehá jim do tváře, mráz roztrásá jejich údy. Panoš naříká, že nemůže již dále, protože nohy zimou mu tuhnou. Ale král, jenž pevně ku předu kráčí, jej povzbuzuje: »Vstup jen do šlépějí, které já ve sněhu jsem zanechal.« Panoš poslechne. A hle! Od té chvíle příjemné teplo rozlévá se jeho údy. Statečně jde za králem, až dojdou do obydlí onoho chudého muže a jej podarují.

A ballada, která tak tklivě zní do zimy vánočních svátků, a tak dojemně klepe na teplé dveře boháčů, končí prosbou:

Křesťanský ty muži, věz,
statků máš-li dosti,
učiň jako Václav kněz
žehnáť Bůh štědrosti.«

1. Oknem hleděl Václav král
o Štěpána svátku,
vysoko když sníh zavál
úvoz, pole, chatku.
Luny polil jasný třpyt
mrazem ztuhlé nivy,
starci svítil její svit,
jenž tu sbíral dříví.

2. »Panoši můj, pohleď tam,
pověz svému pánu:
Kdo je onen venkovan,
v kterou bydlí stranu?«
»Anežky kde svaté zdroj
míli odtud v stráni
starých lesů tmavá chvoj
chatu jeho chrání.«

3. »Dříví, maso, víno sem,
pospěš se mnou hochu,
posilniž se v domku mém
zimou zkřehlý kmochu.«
Panoše a dobrý král
vydali se spolem,
skučivý kde vítr vál
zasněženým polem.

4. Potemněla jasná noc,
prudčej vichr vane,
srdce divná jala moc:
»Noha vázne, pane!«

»V stopy mé vstup směle, v ráz,
ubohý můj hochu,
nežehne nohu mráz,
zahřeješ se trochu!«

5. V stopách kráčel světcových,
nepocítil chladu,
žhavý tam byl chladný sníh
na slunci jak ladu. —
Křesťanský ty muži, věz,
statků máš-li dosti,
učiň jako Václav kněz;
žehnáť Bůh štědrosti.

(John Mason Vaale.)

Mnohý v Anglii ví, že píseň mluví »o dobrém českém králi«, knížeti sv. Václavu. Zrodila se z legendy o věrném jeho sluhovi Podivenovi, který se svým pánem za zimní noci nosil dary v příbytek chudých a sám, mrazem se třesoucí, pocítil zvláštní teplo, jakmile kráčel ve stopách svého knížete. Dobrý příklad hřeje.

»*Buďte milosrdní, jako i Otec váš milosrdný jest,*« volá Ježíš Kristus. (Luk. 6. 36) Nejedem se vymlouvá řka, že mnohý není hoden, aby mu křesťan byl milosrdný a dobročinný. Vzpomíná na jeho špatné vlastnosti a chyby. Snad je to právem. Ale vzpomeňme, že my, konající dobré, máme se podobati Otci nebeskému, »*který slunci svému velí vycházeti na dobré i na zlé, a déšť dává na spravedlivé i nespravedlivé.*« (Mat. 5. 45.) Kdyby sho-

vívavý Bůh zde na zemi slunce a dešť rozděloval podle toho, jak lidé si zaslouží, jak podivně by se země pestřila světlem a tmou, a mnohé pole boháčovo nemajíc vláhy s hůry, stalo by se vyprahlým úhorem. A kdyby Bůh přísně měřil, snad ani já sám nebyl bych hoden toho, co dobrého stále mně skýtá.

Sv. Jakub, apoštol Páně, volá: *»Nábožnost čistá a neposkvrněná před Bohem a Otcem je toto: Navštěvovati sirotky a vdovy v soužení jejich, a zachovati se neposkvrněným od tohoto světa.«* (Jak. 1. 27). Všichni chudí jsou k tomu, abychom se cvičili v dobročinnosti. Chudí jsou druhým oltářem, na který křesťan své dary klade, aby přinesl oběť Bohu. Dobročinnost připravuje nám cestu k Božímu milosrdenství. Podle krásných slov Sofie Baratové *»bohatí mají klíče země; ale chudí mají klíče nebes, oni pomáhají nám jimi si nebe otevřít.«*

A sv. Jakub významně též připomíná, že pravá nábožnost záleží v tom, aby křesťan *»zachoval se neposkvrněným od tohoto světa.«* Co nejvíce poskvrňuje tento svět, je stálá honba po majetku, neukojitelný hlad po bohatství a požitcích. To je jako chronická choroba věků, v nichž láska k Bohu ustydla a s ní též láska k bližnímu, zvláště láska k chudým. Jak skvěle se v tom lišil kníže sv. Václav od soudobých vladyků, kteří bezcitni k chudým, v hodování a všelikém hýření vášní viděli jedinou radost života!

Zprávy o sv. Václavu mluví o jeho dobročinnosti se vzácnou chválou. Staral se o chudé, sirotky a vdovy; štědře pečoval o kněze, kleriky, hosty

a poutníky. »*Míru lidské dobroty překonávala.*« (Kristian.) Jeho srdce bylo stálou ozvěnou lásky Boží k bližnímu, kterého spatřoval v každém, kdo strádal a trpěl. A vidíme-li jej, jak sám do chatrčí chudých s dary v rukou se běře, řekneme si, že byl poslem lásky a dobročinnosti. Ano byl *prvním Vincenciánem*. Byl velikým předchůdcem velikého světce, sv. Vincence z Pauly (zemř. r. 1660), který byl jedinečným ochráncem a podpůrcem všech chudých a trpících ve Francii. Jeho rodáci zvali jej »divem Francie«. Dobročinné spolky (založené univ. profesorem, slavným Ozanamem) nesou jeho jméno. I u nás tam, kde láska k chudým nalézá pravé pochopení, jsou zakládány. Členové spolku navštěvují příbytky stydlivých chudých, vyšetřují jejich poměry, přinášejí dary, kde třeba, i peněžité příspěvky a tak se snaží jejich nedostatku odpomoci. Ale ještě více činí Vincenciáni. Přinášejí do jejich světniček potěšující slovo, vštěpují lásku k Bohu, k víře, k Církvi. Vlévají důvěru v Boží vůli a prozřetelnost. A to je více, nežli podpora obce či země, chladnou rukou podávaná. S darem hmotným přinášeti i své srdce, osvědčovati soucit a živý zájem, který potěšuje a povzbuzuje, tak činil náš sv. kníže Václav. Proto zval jsem jej »*prvním Vincenciánem*«.

A nemohu na konec, než nabádati a prositi vás, když zima se blíží a lidé mrznou a hladovějí, pamatujte na ty trpící. Vyhledávejte je a jejich děti. Podporujte je tiše, skrytě, v křesťanské dobročinnosti, která nepokořuje a nezahanbuje. Kdo pohrdá chatrčemi bídy, nevejde v zářící město Boží.

Ale kdo je vyhledává, toho sám Hospodin zavolá do sídla věčné blaženosti.

Sv. Augustin krásně praví: »Milosrdenství střeží brány pekelné, a nepouští nikoho, kdo koná skutky milosrdenství.«

MÍRUMILOVNOST SV. VÁCLAVA.

Povinností každého vladaře je *pečovati o vnitřní i vnější mír v zemi*. Starati se o to, aby poddaní varovali se mezi sebou všech sporů a svárů, za nichž pokrok a blahobyť trpí, a rovněž usilovati, jak bylo by možno uchrániti se nepřátelství se sousedními národy, jež by vedly k bojům a válkám.

O to sv. Václav horlivě se staral. Usiluje o šíření víry, zakládá mír v duši poddaných. »*Blahoslavení, kteří milují pokoj, neboť oni synové Boží slouti budou,*« pravil Kristus. (Mat. 5. 9.) Bůh toť věčný klid a mír. A Bohu je blížek, kdo střeží mír ve své duši. A tato mírumilovnost, pramenící v lásce, byla přední ozdobou sv. našeho knížete.

Zachovaly se zprávy, že *zlický vévoda Radslav*, žádostivý zmocniti se vlády v území sv. Václava, vytrhl se svým vojskem proti němu. U Žitoměře, nedaleko Českého Brodu, setkal se s vojskem sv. Václava. Schylovalo se k boji. A tu sv. Václav vzkázal Radslavovi: »*Žádáš-li vévoditi nad knížectvím mým, nač ti toho třeba, aby byli v boji zbiti, nad kterými panovati chceš? Já proliti krve tvých lidí nežádám. A líbí-li se tobě, vejdi v boj se mnou samým; kdo z nás obou živ zůstane, panuj v obou knížectvích. Každé vojsko v míru státi; ani mně ani tobě nepomáhati.*«

Radslav svolil. Doufal, že mu nebude těžko mladého a útlého knížete Václava přemoci. Oba vyjeli proti sobě, chystali se k souboji. A hle! Dávná kro-

nika zaznamenává, že nebe samo chtělo chrániti sv. knížete. Když oba měli se střetnouti, nad přilbicí sv. Václava ukázal se zářící kříž, po boku jeho dva andělé, kteří výstražně hrozili odbojnému Radslavovi. Radslav, pojat strachem, seskočil s koně, poklonil se Václavovi a prosil za odpuštění. A sv. Václav, podávaje mu ruku, pravil: »Vrať se domů s pokojem a měj na svém dosti; jáť tvého nežádám.«

V této zkazce je hluboká pravda. Panovník, který šetří ničím neprovinilé krve svých poddaných, je *muž Boží. Vladař s nebeským křížem na čele*. A Bůh posílá své anděly na jeho ochranu. Jeho soupeř oboje vidí a jako zázrakem mění své úmysly.

Mohla se mírumilovnost sv. knížete, ale také jeho odvaha a statečnost projevit v krásnějším světle? Mohl lépe dokázati lásku ke svým i cizím vojínům, kteří ničím se neprovinili a měli své životy obětovati pro dobyvačné zájmy svého pána? Jak často v dějinách spatřujeme pravý opak takového rytířského chování a bohatýrského myšlení! Jak často nenasytnost vladařova hnala do boje tisíce poddaných, kteří měli prolévati krev za viny nespáchané!

A ještě jiným způsobem dokázal sv. Václav svoji mírumilovnost. Král saský Jindřich, chtěje přiměti sv. Václava k uznání svého poddanství jako k nástupci západního císařství římského, vytáhl polem proti sv. Václavu. Přiblížil se s velikým vojskem až ku Praze. A sv. Václav uznává svůj závazek oproti němu. Zachoval se podle rady Kristovy,

jenž pravil: *»Který král, chtěje počítí válku proti jinému králi, nesesedne dříve a nepřemýšlí, je-li s to, aby s desíti tisíci utkal se s tím, jenž s dvaceti tisíci táhne na něho? Jinak, pokud tento ještě daleko jest, odešle poselství a žádá za jednání o mír.«* (Luk. 14. 31—32.)

Sv. Václav potom uznává za povinnost, dostavovati se na sněmy německých knížat a kdyby potřeby bylo, válečně státi jim na pomoc. Že by se byl sv. Václav zavázal k nějakému ročnímu poplatku (500 hřiven stříbra a 120 volů, nelze určitě dokázati.) Sv. Václav uzavřel mír s německým králem Jindřichem i vévodou bavorským Arnulfem. Přijal lenní závazek. *»To jistě bylo rozřešení v tu chvíli nejšťastnější, a svědčící znovu o Václavově skvělém nadání politickém. Co nejrychlejší vyrovnání s říší, které v tu chvíli nebylo myslitelné jinak, bylo opravdu pro zabezpečení dalšího klidného vývoje nejpotřebnější. A řekl bych, že Václav již tímto si zasloužil, aby se stal národním světcem.«* (V. Novotný: České dějiny, str. 470.) — —

Po odpolední pobožnosti v chrámu svatovítském běře se průvod od hlavního oltáře do kaple svatováclavské. Zní tu píseň sv. biskupa Vojtěcha, který svojí horlivostí, životem a mučednickou smrtí sv. Václavu byl velmi podoben. Rozléhá se ohlasem do všech kaplí její prosba: *»Dej nám všem, Hospodine, hojnost, pokoj v naší zemi.«* Je to jako stálé volání, aby Hospodin popřál míru naší zemi. Pokojného, přátelského soužití se všemi národy, které s námi sousedí. Tak, jak sv. Václav stále o ně pečoval.

A my dnes cítíme toho snad ještě více nezbytnou potřebu, kdy příkré národnostní napjetí dusí všechny vůli mírumilovnosti v našich srdcích. Kéž sv. Václav, kníže pokoje, je nám v tom vzorem! Kéž vzácný dar mírumilovnosti vyprosí všem svárlivým a žárlivým duším ve své zemi i mimo ni!

ZBOŽNOST SV. VÁCLAVA.

Přední řecký filosof *Plato* napsal: »Nejkrásnějším a nejlepším, co ctnostný člověk může činiti a co blaženost jeho života nejvíce podporuje, je to, že modlitbou a sliby stále vchází ve spojení s božstvím; ano všichni, kteří jednají s rozvahou, mají na začátku každého jednání, ať nepatrného či velkého, nejdříve vzývati bohy.«

Náboženství je most, na němž Bůh a člověk se setkávají. Člověk kráčí vzhůru, Bůh sestupuje dolů. A hluboký myslitel anglický *Carlyle* praví, že vroucí zbožnost, vyvěrající z víry, je »ono nejsvětější, k čemu člověk může dospěti. Otevírá mu cestu od země k nebesům. Jest jako onen tajuplný žebřík Jakubův, po němž poslové nebeští sestupují s nevýslovnými dary a radostným poselstvím pro člověka.«

O zbožnosti sv. Václava mluví dávné prameny s největší chválou. A jest to zcela přirozené. Jeho babička a hlavní vychovatelka, sv. Ludmila svoji zbožnost takřka přenášela v jeho srdce. A kněží, jeho učitelé a rádcové, ji v tom horlivě podporovali. V této jasné pohodě mladých let vyrůstal příští kníže, sv. Václav ve vladařskou postavu, jakých dějiny jen málo znají.

Bývá i dnes zbožných dítek zvykem, že rády potom napodobují, čeho v chrámě byly vnímavými svědky. A tak lze si snad vysvětlovati, co o něm jeho životopisec, mantovský *biskup Gumpold*, praví, že připravoval chléb a víno pro příští Tělo a krev Kristovu ve mši sv. Sám s věrným sluhou

(Podivenem) našal pšenice, sám ji vymlátil, semlel a v hostii upekl. Sám z hroznů vinice víno připravoval k oltáři Páně na oltáři. A naši malíři nejednou zobrazili sv. Václava, jak při mši sv. knězi přisluhuje, před Nejsvětější svátostí zbožně klečí, nebo z rukou kněze Tělo Páně v hluboké uctivosti přijímá. Tak hluboká zbožnost posvětila a zušlechtila jeho nitro.

A ještě krásněji další svědectví vypravují, že sám zbožný, také o zbožnost svých poddaných neúnavně pečoval. *Palacký* píše: »O náboženství dbal netoliko za příčinou zdravé politiky, ale i za puzením srdce a celé duše své. Dav ve všech městech stavěti kostely, ozdobil a nadál je hojně, a povolal k nim kněží ze všech křesťanských zemí. Na hradě pak pražském položil základ ke kostelu sv. Víta, kde bez přítrže služba šla Bohu po všecky dny jako u velikých národů. Víru svoji skutky naplňoval a všem ubohým pomáhaje, bídné krmil a odíval, vdovám a sirotkům ublížiti nedal, otroky na svobodu vykupoval, pohostinným dobře činil, a lidi všechny, bohaté i chudé, miloval a o ně se staral.« (Palacký: Dějiny III. 1.)

Právem zastavuje se přední náš historik (J. Peckař) u poznámky, že sv. Václav o služby Boží pečoval »jako u velikých národů«. Tato péče panovníků o služby Boží byla znamením a základem tehdejší jejich kultury a vzdělanosti. Mluvily o ní téměř jedině jejich chrámy, kdy ještě o jiných velikých stavbách, museích, školách, nebylo stopy. *Chrám byl a také dnes je živým srdcem města.* A sv. Václav pečuje o to, by jejich počet v jeho zemi

rostl, zasloužil se, že plně včlenil český národ do počtu národů vpravdě vzdělaných.

O jeho vroucí zbožnosti jako vladaře svědčí též zpráva, že šibenice, které jako výstraha stály podél cest, kázal strhnouti. A předsedaje soudu, když měl býti vynesena ortel smrti, vycházel ven, protože se přičilo jeho srdci, aby z jeho rozkazu ortel byl vykonán. Řídil se slovy Kristovými: »*Nesudte, abyste nebyli souzeni.*« A stejně plnou chválou znějí slova jeho životopisce, že sv. Václav násilím a lstí nikomu nic neodjal. A toho »*lze napsati o málo kterém panovníku v dobách, kdy moc sama byla právem nejvyšším.*« (Pekař.)

O římském králi *Numu Pompiliovi* se říkalo: »Chtěje učiniti město Řím věčným, učinil je nejdříve svatým.« Pochopil, že trvání města, země, státu je podmíněno jeho zbožností. Či jak Písmo sv. praví: »*Nebude-li Hospodin ostříhati města, marně bdí, kdo ostříhají ho.*« (Žalm 126. 1.) Jenom stát, kde žije zbožnost, má pevné trvání. A tak i sv. Václav věřil. Proto stavěl chrámy a dbal o jejich ozdobu.

V době »otce vlasti« Karla IV. vidíme tuto pravdu skvěle potvrzenu. A sv. Václav, sám příklad opravdové, hluboké zbožnosti, usilující o to, by zbožnost a křesťanský mrav zakotvili pevně v jeho zemi, je nám příkladem. »*Zbožnost je ke všemu užitečná*«, praví apoštol Pavel. (Tim. 4. 7.) Kéž i ona provází nás v životě v dobách dobrých i zlých. A naše vlast zase jí rozkvetne, jako bylo v dobách její velikosti a slávy.

SV. VÁCLAV — ZAKLADATEL NAŠEHO STÁTU.

Křesťanský panovník nosí v čele svého titulu nápis: »Z milosti Boží«. Tak prohlašuje svým poddaným, že je to Prozřetelnost a vůle Boží, která jej k nejvyššímu úřadu v zemi povolala, a že chce řád Boží v zemi střežiti. A spolu též sám si připomíná, že jednou bude sám Bohu klásti účty ze svého vladařství. Sv. Pavel praví: »*Není mocnosti, leč od Boha; a ty, které jsou, od Boha zřízeny jsou.*« (Řím. 13. 11.)

Sv. Václav zajisté v nejkrásnějším slova smyslu byl vladařem »z milosti Boží«. A řekl bych, že sami naši slovanští apoštolové, sv. Cyril a Metoděj nám jej vyprosili. Ve sv. Václavovi můžeme bezpečně slavit »*prvního českého státníka velkého slohu*«. Neboť on to byl, který sjednocením většiny českých kmenů v jednotný státní celek umožnil, aby jeho stát stal se domovem celého českého národa, a spolu neobyčejně obratně rozřešil poměr českého státu k novému jeho sousedovi na západě, severu, a krátce nato i na jihu český stát obepínajícím.

Je dějinami národů prokázáno, že nejmnocnějším a nejtrvalejším poutem, které jednotlivé rody, kmeny i národy v jediný celek spojuje, je křesťanství. Kristus nás učil, že všichni jsme synové téhož nebeského Otce. Všichni jsme mezi sebou bratři. Toto učení, vstípené do lidských srdcí, dalo každému nahlížeti jinýma, novýma očima na souse-

dící kmeny a národy. Zakládalo »království Boží«, t. j. království pokoje a míru na zemi. Dusilo každou svárlivost a výbojnost a hlásalo lásku. Všichni, kdo byli dříve sobě odcizeni, na sebe nevraživí, poznávali ve světle Kristova učení, že jsou vlastně bratři.

A byli to kněží, které sv. Václav do své země volal, aby pohanskému dříve lidu tuto víru neúnavně vštěpovali. Nikoli »ohněm a mečem«, jako činil Řád německých rytířů mezi polabskými Slovany, ale sladkým učením Kristovým nasycovali Václavovi kněží-věrozvěstové české duše. Láska jejich otevírala jim srdce těch, k nimž přišli s evangeliem Kristovým na rtech.

A což stejně bylo důležité: *Mocný a svatý příklad mladého knížete Václava*. O jeho zbožnosti, jeho vzorném životě, v pravdě křesťanském, o jeho spravedlnosti, v níž nedal vdovám a sirotkům ubližovati, jeho dobročinnosti k chudým, šel jeden hlas po Čechách. Život vladařů a bohatých je katechismem poddaných a chudých. A který poddaný nežil by rád pod žezlem vladaře, o jehož panovníckých ctnostech tolik pochvalného slyšel? Ti jej milovali; české kmeny stavěly se rády pod jeho ochranu. Tím zakládal sv. Václav první český stát. A to stát spořádaný, těšící se pokoji a míru.

A druhé, co všichni dějepisci sv. Václavu za velikou zásluhu kladou je, že *dovedl se vzácnou prozíravostí rozřešiti poměr svého státu ke svým mocným sousedům*. Usilovné šíření křesťanské víry a mravů působilo, že nebylo pro výbojné sousedy

žádné záminky, aby drali se s mečem v ruce do české země. Jeho zásluhou bylo, že národ jeho jako rovnocenný a plnoprávný vešel do společnosti západních národů kulturních. Kníže Václav účastnil se sněmů německých panovníků. Byl jimi radostně vítán. Starobylá zpráva zaznamenává, že sv. Václav, pozván ke společné poradě knížat na dvůr krále Jindřicha Ptáčníka, opozdil se o značnou dobu. Zdržel se na modlitbách v chrámě. To zamrzelo krále Jindřicha. A proto navrhl přítomným, aby knížete Václava, až přijde do rady nedbali a jeho nevíkali. Po chvíli sv. Václav vstoupil. A tu sám král Jindřich nedbal toho, k čemu dříve radil. Spatřiv sv. Václava, sestoupil se svého trůnu a krácel mu vstříc. Potom mu pokynul, aby usedl na čestné místo vedle něho. Po skončené poradě tázali se někteří knížata krále Jindřicha, proč tak náhle svůj úmysl změnil. A král odpověděl: »Když kníže Václav vstoupil, spatřil jsem na jeho čele zářící kříž a dva anděly.« Tak sama vznešenost a důstojnost sv. knížete vyvolala úctu a lásku starších a mocných německých knížat. A král Jindřich na znamení přátelství dal sv. Václavu darem rameno sv. mučedníka Víta.

Nám tento dar zdá se snad podivným. Vladaři dnešních dob dávají si navzájem dary ze svého hmotného bohatství nebo různé řády. Ale nezapomeňme, jak veliký význam měly v středověku ostatky svatých. »Velcí národové západu od dávných dob *pyšnili se a rostli slávou svých svatých*. V nich spatřovali tituly svého prvenství mezi ná-

rody, pomocníky a ochránce ve svém usilování ať veřejné ať soukromé povahy.« (Pekař, sv. Václav; str. 36.) Byla to hluboká jejich úcta a pevná důvěra v ochranu a pomoc toho, jehož ostatky jako poklad nejdražší chovali ve své klenotnici, nebo v chrámě. Tato víra vedla je, jako i naše krále (Karla IV.) k tomu, že s neúnavnou horlivostí ostatky světců sbírali, je skupovali. A to činili jedině v té snaze, aby co nejvíce ochrany, pomoci a přímluvy oněch světců pro svoji zemi získali a shromáždili.

Sv. Václav jako prozíravý kníže získal si přátelství vladařů sousedních zemí proto, *aby v pokoji a míru mohl pracovati na vzdělání, kultuře svého národa.* A tak včasné pokřesťanění národa a přátelský poměr jeho k německým sousedům zachránily Čechy před porobením Němci, před osudem Slovanů pobaltských. Přední náš dějepisec praví: »Měl-li se národ český udržeti, bylo mu nevyhnutelnou nutností přilnouti záhy a úplně k víře křesťanské a hledati vyrovnání s říší německou. A není důkazem nepatrné prozíravosti politické, že Václav již tenkrát dovedl pochopiti, co jest nám po tisícileté téměř zkušenosti dějinné patrné dnes.« (V. Novotný: České dějiny. I. str. 466.)

A ještě jedno zaslouží vděčné zmínky. Sv. Václav jako český vladař *zavedl samostatnou českou měnu svatováclavský denár.* Jím staly se Čechy též hospodářsky samostatným, neodvislým státem. A byl to krásný čin našeho prvního finančního ministra, dr. Rašína, že na znamení naší samostatnosti po skončené světové válce dal raziti »svatovácl-

lavský dukát«. Tak zasvítíl znovu obraz sv. Václava na naší minci. Škoda jen, že tento peníz pro mnohé obtíže nestal se památkou, vzácnou mincí, ale odpočívá jenom v pokladu naší Národní banky.

Polský básník *Adam Mickiewicz* v duchaplném symbolickém obraze líčí osudy různých států. Za podzimní bouřlivé doby plují po moři mohutné koráby. Vedle nich malá rybářská lodička. Lodníci i cestující, opojeni velikostí a strojní bezpečností lodí, plují vesele, bezstarostně. Ve své zpupnosti rozbili magnetickou jehlu a všechny přístroje, které udávaly směr cesty. Nějaký čas jejich lodi pluly klidně. Ale později zbloudily. Některé uvízly na mělčinách, jiné narazily na skálu. Ztroskotaly. A zahynuli téměř všichni bez ochrany. Avšak ti, kteří pluli na malé lodičce, řídíce se stále polární hvězdou a magnetickou jehlou, ni v bouři neztratili cesty; vyhnuli se všem úskalím a klidně dopluli k cíli.

Básník v tomto symbolickém líčení chce ukázat, že velcí národové spějí v záhubu, jestli v jejich srdci pohynula vůdčí hvězda: víra, náboženství. Ale národ, třeba malý počtem, který zůstává věren své víře a jí se řídí, nezanikne, nezahyne. Dějiny světa to dokazují. Dávni národové starověku zanikli, jakmile víra v božství pohynula a rozmohly se neřesti, požívačnost, nemravnost, přepych, a vše, co k pádu vede. *Náboženství stálo vždy u kořebky národů — nevěra u jejich hrobu.*

Náš národ z dlouhého poddanství a útisků povstal ke svobodě a samostatnosti. Prozřetelnost Boží tomu chtěla. *Stát sv. Václava je obnoven, a*

my plni radosti a chuti k práci usilujeme o jeho rozkvět. Ale to vše může se nám podařiti jenom tehda, kdy věrni zůstaneme ideám, a hlavně víře velikého zakladatele našeho státu. Když věrni budeme tradici a odkazu sv. Václava. Bez nich zbloudíme a utoneme. Přední současný myslitel, filosof *dr. Fr. W. Foerster* napsal o našem státu takto: »Mezitím, co někteří, jen materialisticky a početně myslící předpovídají Československu zánik, pozorný sledovatel je přesvědčen právě o opaku. Není v Evropě žádného státního útvaru, který by ve svém duchu byl více nakloněn k míru. A proto právě tento stát, *založený na starých kvádrech* a duchem humanity osvícený, bude vždy více střediskem Evropy, co zatím jiné honosné útvary státní zaniknou a v zemětřesení dějin zmizí.«

(Foerster: *Europa und deutsche Frage*; str. 403.)

A my po ničem na zemi tolik netoužíme, než abychom v státnických intencích a v duchu sv. Václava, dědictví jeho, jeho majetek, viděli růsti a rozkvétati. »Dědictví otců zachovej nám, Pane!« Tak zpíváme ve vroucí písni cyrilometodějské. A tak prosíme i sv. Václava, by »*nedal zahynouti nám i budoucím.*«

SMRT SV. VÁCLAVA.

Když v pondělí, dne 28. září roku 929. slunce svými prvními paprsky zlatilo věže hradního chrámu sv. Kosmy a Damiana ve Staré Boleslavi, bylo svědkem jedné z nejsmutnějších a nejhrůznějších událostí v naší české vlasti. Kníže český, v dobrotě srdce svého důvěřivě používající pohostinství mladšího svého bratra Boleslava, vystupuje z komnaty a pospíchá do chrámu na ranní mši sv. Nemá ni tušení, že jasný hlas zvonu, volající k bohoslužbě, jest vlastně lkáním jeho umíráčku.

Leč vzpomeňme nejdříve toho, co tento krvavý, v pravdě do nebe volající zločin předcházelo.

Bylo krásným obyčejem sv. knížete, že rád navštěvoval chrámy v den, kdy památka jejich posvěcení se slavila. A tak bylo i 27. září v neděli, kdy se svojí družinou přijel do Staré Boleslavě, v níž chrám byl zasvěcen ke cti dvou starokřesťanských lékařů-mučedníků, sv. Kosmy a Damiana. Bratr sv. Václava, Boleslav, jehož sídlem byl onen hrad, sám jej pozval. A sv. Václav rád pozvání přijal. Netušilť ve své důvěřivosti, že Boleslav, přemluven svými přáteli, již se rozhodl svého bratra zabít a sám chopiti se vlády.

Když byly skončeny nedělní služby Boží, sv. Václav chtěl hned vrátiti se do Prahy. Ale Boleslav prosil jej, by se ještě zdržel, hostiny zúčastnil a teprve druhého dne nastoupil cestu zpáteční. Sv. Václav pozvání bratrovu vyhověl, ač byl upozorněn některým ze své družiny, že strojí

se jakési úklady proti němu. Nepřikládal těmto zprávám víry.

Přímo dramaticky líčí životopisec sv. Václava, *mnich Kristian*, výjevy z hostiny, které byla přítomna družina sv. Václava i tajní spiklenci Boleslavovi. Tito měli prý připraveny dýky pod šaty; ale neměli odvahy čin vykonati. Mezi hostinou sv. Václav povstal, aby pronesl připítek na počest archanděla Michaela, jehož svátek měl býti pozítří slaven. Tento archanděl byl vysoce ctěn jako průvodce duší zemřelých do rajske blaženosti. Jako v neuvědomělé předtuše volal sv. Václav: »*Pijme tento kalich, snažně prosíce, aby duše naše ráčil uvésti nyní v pokoj plesání věčného.*« Sv. Václav vyzývá společnost svých vrahů, aby svou modlitbou přispěli ke vstupu jeho do nebes, do slávy života věčného. (Pekař: sv. Václav; str. 26.) Tak z úmyslu sešlo. Zmizela odvaha spiklenců, kouzlem milé osobnosti sv. knížete jako odzbrojených.

Sv. Václav zůstal na boleslavském hradě přes noc. Ale bděli vrahové a rozhodli se, že na zítří, až půjde sv. Václav ráno do kostela, provedou vražedný čin. Za jitra čekali na chodbách. Bratr jeho Boleslav měl učiniti první útok.

Když tedy kníže z komnaty vyšel a zaměřil na dvůr, dostihl jej Boleslav v bráně hradu. Sv. Václav, spatřiv bratra, pospíšil k němu a upřímně mu děkoval za včerejší pohostinství. V té chvíli Boleslav tasil meč, ťal po hlavě bratrově, volaje: »Dnes tě chci lépe častovati.« Ale sv. Václav, jsa silnější, chopil bratra, vyrval mu z ruky meč, povalil jej na zem, řka: »Pro Bůh, co zamýšlíš? To

ti Bůh odpusť, bratře!« Tu Boleslav začal volati o pomoc. I přiběhl jeden ze spiklenců a sekl sv. Václava do ruky. Hned potom přispěchali i ostatní; a sv. Václav, raněn a vida přesilu, pustil bratra a spěchal do chrámu. Ale spiklenci Česta a Tira dostihli jej u dveří chrámových. Marně hledal sv. kníže ochrany v chrámě. Dveře byly závorou pevně zavřeny; neboť je zavčas zavřel jeden z kněží Boleslavových, spiklenci k tomu navedený. »Byl to jeden z těch kněží,« píše Kristian, »od kterýchž vyšla nepravost z Babylonu.« U dveří chrámových, kde zachytil se sv. Václav železného silného kruhu, porazili jej k zemi, a Hněvsa přiskočiv, probodl mu bok mečem. Vzdechaje k Bohu, vypustil sv. kníže duši.

Na pokřik čeledi sběhli se Boleslavovi zbrojnoši, sekali do mrtvého těla a zajali z Václavovy družiny ty, kteří útekem se nezachránili.

Když bouře se utišila, vyšel kněz Krasej (Chraštěj), a pokryl tělo umučeného knížete bílým prostěradlem. Uslyševši, co se stalo, přikvapila též matka sv. Václava Drahomiř, plačíc vrhla se na mrtvé tělo a líbala jeho údy. Potom v příbytku kněžském omyli ctihodnou mrtvolu, ji oděli a uložili v chrámu. Tak skonala český Abel.

Co bylo podnětem ke vraždě sv. knížete Václava, který byl vřele milován svým lidem a vážen sousedními panovníky? Stoupencům bratra jeho Boleslava překáželo přílišné horlivé křesťanství knížete Václava. Stavěl chrámy a je štědře nadál, podporoval křesťanské kněze, kteří byli jeho přáteli a rádci. A to těžce nesli ti, kteří dříve si li-

bovali v radovánkách, hodokvasech a v bujném životě hradním. Proto *chtěli vyvolati státní převrat*. Nastolili na trůn mladšího bratra Václava, kterému však nepřísluší jméno »ukrutný«. Bylť on k bratrovražednému zločinu svými rádci sveden.

Česká země dostala prvního svého knížecího mučedníka. Měla světce vlastního rodu, jakým nemohli se pochlubiti národové okolní. A Čechové po tisíc let neustávají prositi, aby krev sv. Václava jako nebeská rosa přinesla národu pokoj, mír a požehnání. Krev, která se stala i u nás, jako bylo za dob pronásledování prvotní církve, semenem nových křesťanů.

KNÍŽE-SVĚTEC.

Křesťanský středověk viděl v mužích, kteří v duchu Kristova evangelia žili a v hluboké úctě a lásce lidu dokonali, ideál světce. Vešli z této země do království Božího. Země je připravila, aby stali se přáteli Božími a společníky andělů v říši nebeské. A sv. Václav hned *po své smrti byl jako světec-mučedník národem uctíván a vzýván*. Bylť vždy prohlašován za mučedníka pro pravdu Kristovu. Tento zajisté řekl: *»Kdo život svůj ztratí pro mne, nalezne jej.«*

Jeho životopisec *Kristian*, vylíčil historii umučení sv. Václava, oslavuje jej těmito slovy: *»Ale ten blahoslavený voják (miles Christi) povstává z utrpení a potupy k slávě, hojnější; stává se společníkem andělů, soudruhem apoštolů, spoluúdem mučedníků, účastníkem pokoje vyznavačů, a neporušenosti panen; dostává se mu věnce věčně se zelenajícího a půvabu krásy nehynoucí. Pohrdnuv vévodstvím vznešenosti pozemské, jímž dříve mocně vládl, v království nebeské jako pravý vévoda a mučedník vešel.«*

Kdo prohlásil knížete Václava za svatého? Byl to národ sám. Ti všichni, kdo byli svědkem jeho křesťanského žití i jednání, i kdo slyšeli z úst jejich o bohumilém životě jeho, ctili jej hned po smrti jako národního světce. Byla to t. zv. *»canonisatio aequipolens«*. Svatořečení bez obvyklého kanonisačního procesu. Svatořečení, založené na starobylé a jednomyslné úctě knížete Václava. Teprve r. 1670 k naléhání pražského arcibiskupa

Ferdinanda Zoubka a císaře Leopolda I. papež Klement X. prohlásil sv. mučedníka Václava za *patrona země české* a den jeho smrti (28. září 929) stal se svátkem všech věrných Čechů.

Bratr jeho Boleslav brzo si uvědomil hrůzu svého zločinu. Činil pokání, a dal tělo svého svatého bratra slavně přenést do Prahy. Sem konali ctitelé sv. Václava četné pouti. Počátkem 11. století úcta k sv. Václavu šíří se valem jak v jeho vlasti, tak i za hranicemi. V Německu jsou biskupské kostely, které vyžadují si pro své oltáře části ostatků sv. Václava. V Čechách najdeme jeho obraz trvale na mincích knížat českých, na jejich pečetích, korouhvích.

Sv. Václav stává se též předním ochráncem a mocným orodovníkem českého národa u trůnu Božího: »Čechové měli na příště spolehnouti na přispění světce z vlastního rodu, z prastaré domácí rodiny panovnické. Dosáhli zajisté před světem i před Bohem stejného s nimi stupně národní urozenosti, stejného titulu kulturního šlechtictví.« (Pekař.) A blahé paměti císař a král český Karel IV., vroucí ctitel svého předchůdce, poručil postaviti při chrámu sv. Víta nádhernou kapli svatováclavskou. Skvělé nástěnné obrazy, stěny drahými kameny vykládané, v oltáři nádherný hrob světcových ostatků přímo uchvacovaly každého příchozího. A Karel IV. byl pyšný na své dílo. Zlatá koruna, kterou dal zhotoviti podle jeho ustanovení spočívala stále na hlavě světce. A jen v den korunovace nového panovníka měla býti sňata a světitelem položena na hlavu nové-

ho vladaře. Žel, že nešťastným požárem roku 1451 byla kaple svatováclavská na tolik zničena, že v nynější své podobě jest pouze matným stínem bývalé své nádhery.

Jak hluboko v srdci všech dobrých Čechů úcta sv. knížete Václava zapustila své kořeny, o tom mluví kaple a oltáře, jemu zasvěcené; sochy, zdobící městská prostranství, obrazy, které nám význam a poslání našeho vznešeného knížete stále připomínají.

Rád vzpomínám oltáře sv. Václava, který je postaven *ve velechrámě sv. Petra*, v této katolické posvátné metropoli v Římě. Je veliká řada oltářů, bohatěji vyzdobených a rozměry svými překonávající oltáře sv. Václava. Ale tento oltář je oltářem naším. *Oltářem českým*. A neubráníte se hlubokého pohnutí, když před ním, třeba jenom na chvíli se zastavíte s upřímnou modlitbou na rtech. A když ve chvíli, kdy poutníci zde při mši sv. prodlévají, zazní z úst jejich svatováclavská píseň a její ozvěna spěchá do kaplí sousedících, četní cizinci zvědavě přibližují se k našemu oltáři a v pohnutí naslouchají vážnému nezvyklému jejímu nápěvu o vévodovi a dědici české země.

Staří národové věřili, že mrtví, přecházející z tohoto světa v říši podsvětí, pijí z řeky Léthe, z vod zapomenutí, kterými vymizí z jejich paměti všechny vzpomínky na život minulý. Této báji křesťanství učinilo konec. »*Láska nikdy nepomíjí*,« praví apoštol (I. Kor. 13. 8.) Pásky přátelství a lásky smrt nepřetrhává. Vzpomeňme, že v Kristově podobnosti o boháči a chudém lazaru sám boháč,

trápen věčnými mukami žízně, prosí Abrahama, aby ho poslal na zemi, do domu otce jeho, kde má pět bratrů. Chce jim svědčiti, aby také oni nepřišli do tohoto místa trápení.« (Luk. 16. 27.—28.) A jestli sami zavržení ve svých bolestech vzpomínají svých žijících na zemi, oč více vyvolení v nebesích s touhou i láskou vzpomínají těch, které na zemi zůstali a na shledání s nimi vroucně se těší? A věřící, vždycky jich pamětlivi, s plnou důvěrou prosí je za ochranu, pomoc a přímluvu.

V této pevné víře, jako by byl tlumočníkem proseb všech minulých, přítomných i budoucích věků, vlastenecký jesuita *Bohuslav Balbín* v dobách, kdy český jazyk jako by zmíral v rostoucí povodni německého ducha, volá takto: »Ty, ó *patronův země české nejprzednější a největší, Václave, vratislavem buď a Čechám svým slávu dávnou vrať!* Opět na to nás postav místo, s něhož vlastní netečnost a hříšnou zlobou jiných, nebo pochlebenstvím mnohých nezaslouženě jsme upadli; my, nejvěrněji až do skonání sloužící Tobě i víře nejsvětější i králům! Ty národa našeho záštito a pomoci! Zahyneme-li, zahyneme Tobě. Od nových obyvatelů marně bys očekával pocty, kterou Tě země česká od tolika věků velebí a miluje. Tudíž v pokoře prosíce, toto opakujeme: »Nedej zahynouti nám i budoucím.«

Tato prosba po věky vystupuje ze srdce všech věrných Čechů k nebesům. Tato prosba zní naší velebnou hymnou svatováclavskou v dobách ne-

bezpečí, starostí a útisků. Je to naše modlitba za ohroženou vlast.

Klademe k jeho nohám svoji českou vlast jako jeho odvěký majetek. *Jeho dědictví*. A světec Václav je přijímá a bdí v posvátném souručenství se všemi jinými českými světcí jako svoji zástavu, důkaz oddanosti a lásky, ve svoji ochranu.

SVATOVÁCLAVSKÝ CHORÁL.

Mezi nejvzácnější skvosty starobylých, posvátných českých zpěvů, náležejí rorátní písně, jež byly sebrány v jediný celek již v době Karla IV., a dále píseň ke sv. knížeti, sv. Václavovi. K nim později se řadí píseň k českému biskupu, sv. Vojtěchu: »*Hospodine, pomiluj ny.*«

Z jakých tajemných hlubin vytryskly tyto zpívající prameny, které osvěžovaly a sílily českou mysl v její odvěké zbožnosti a v hlubokém vlastneckém citění v dobách dobrých i zlých? Provázely český lid na jeho tvrdé, kamenité pouti životem. Byly stálým voláním národu po ochraně a požehnání nebes. Chtěly svým nápěvem družiti se ke zpěvům andělských sborů v nebesích. Býti ozvěnou nebes na zemi.

Všimněme si nyní z tohoto vzácného hudebního pokladu, který nám dávní předkové zůstavili, písně nejznámější: *chorálu svatováclavského*.

Nějprve jejího slovního znění. Byl to výraz vroucí modlitby, vyvěrající z hloubi věřící duše:

1. »Svatý Václave, vévodo české země,
kněže náš, pros za nás Boha, svatého Ducha!
Kriste eleison!
2. Ty jsi dědic české země, rozpomeň se na své plémě;
nedej zahynouti nám ni budoucím, svatý Václave!
Kriste eleison!
3. Pomoci my tvé žádáme, smiluj se nad námi;
utěš smutné, zažeň vše zlé, svatý Václave!
Kriste eleison!«

Zbožný prosebník utíká se k dědici české země, knížeti, vévodovi české země. Snad žil v době, kdy Otta Braniborský, jako správce země řádl se svými žoldnéry v naší vlasti r. 1230. Králevice Václava, příštího krále Václava II., svého poručen- ce, věznil spolu s jeho matkou Kunhutou, na hra- du Bezdězi. Zmocnil se pokladů chrámu sv. Víta a dal je odvésti ze země. Všechny poddané utisko- val nesmírnými daněmi. Mladého králevice Václa- va později vzal do Brandenburska a choval jej tak, že potomek slavného rodu přemyslovského trpíval nouzí v pokrmu i v oděvu. V zemi nastaly krvavé nepokoje a bouře.

To vše vidí onen neznámý prosebník. Jeho srd- ce je zkormouceno těžkým hořem. Je smrtelně ra- něno v lásce k vlasti. Proto volá k nebeskému ochránci: *»Utěš smutné, zažeň vše zlé.«* Uzavírá každou sloku prosbou, aby přímluva sv. Václava naklonila Krista, by smiloval se nad ubohou, kru- tě navštívenou českou vlastí.

A potom ve svém vroucím nadšení unášen jest duchem v samo nebe a volá:

4. *»Nebeské je dvorstvo krásné, blaze tomu, kdo tam dojde v život věčný, oheň jasný svatého Ducha.*

Kriste eleison!«

A v nebeské družině vidí Marii Pannu, Boho- rodičku, vidí ji, královnu andělů s kůry andělský- mi. Vidí všechny svaté, zvláště naše zemské patro- ny a zase prosí za jejich přímluvu u Krista Je- žíše. Proto obrací se k nim a prosí:

5. »Maria, matko žádoucí, tys' královna všemohoucí,
prosiž za nás, za křesťany, svého Syna, Hospodina!
Kriste eleison!
6. Andělé svatí, nebeští račte nás k sobě přivésti
tam, kdež chvála nepřestává věčného Boha!
Kriste eleison!
7. Všichni svatí za nás proste, zahynouti nám nedejte,
svatý Víte, svatý Norberte, svatý Prokope, svatý
Zikmunde,
svatý Vojtěše, svatý Jene Nepomucký, svatá Lidmilo,
svatý Václave!
Kriste eleison!«

Ve své hluboké víře prošel celým nebem, volal všechny kůry nebeské i vyvolené Boží, aby stáli při nás pozemšťanech. A když své prosby jim přednesl, končí obvyklým chvalořečením (doxologií):

8. »Bohu Otci chválu vzdejme, svatým křížem se žehnejme,
ve jménu Otce i Syna jeho i Ducha svatého!
Kriste eleison!«

Není zde místa, jak původní text teprve postupem věků rostl v nynější prostou, ale zbožnými myšlenkami a vroucí touhou bohatou svatováclavskou píseň. Mluví z nich stará česká víra. Kovo-
vé Credo, vytrysklé z hlubin naší katolické věrouky, čisté jako léčivé prameny naší vlasti. A vždy vrací se ke Kristu, Vykupiteli a Slitovníku.

II.

Kdo byl, jenž přioděl slova prosté, upřímné modlitby k sv. Václavu rouchem podivuhodného zpěvu, nelze zjistiti. Pochází však určitě již z 13. století. Neznámý skladatel použil tu nejprve motivu tehda obecně známého chorálu, který složil mnich a básník, žijící na počátku 11. století v klášteře svatohavelském ve Švýcařích, *Notkera* (zemř. r. 1022).

Tento učený mnich sledoval kdys práci dělníků, kteří stavěli most přes hlubokou propast. Pracovali vysoko nad ní. Jediný neopatrný, nejistý krok a dělník by se sřítíl. To mnicha Notkera naplnilo velikou bázní. Zdravý, pilný muž v okamžiku státi se může obětí smrti. A básnické nadání Notkerovo dalo vznik jeho písni: »*Media vita in morte sumus.*« Uprostřed života, při plném zdraví a síle, může nás v každém okamžiku překvapiti smrt. Píseň Notkerova záhy se rozšířila. Stala se *válečnou písní křižáků*, kteří šli dobývat Svaté země.

A věru tento hudební motiv písně významně a snad i výstražně hodil se jako základní tón k chorálu svatováclavskému. Na našem sv. knížeti slova její cele se vyplnila. Sv. Václav jedva 23letý, pilně se věnující svým vladařským povinnostem, byl úkladně zavražděn. A řekl bych, že to nebylo »uprostřed života«, ale teprve na prahu, na počátku jeho panovnické činnosti, kdy stihla jej zákeřná smrt.

K tomuto základnímu chorálnímu motivu připojil skladatel ještě jiný motiv, český, lidový. A šťastným spojením obou, církevního a lidového nápěvu, vytvořil chorál našemu národu vlastní. Píseň jako z jednoho kovu. Prosbu, aby český národ ve svém spojení s Církví vždy vytrval. *V tom jest jeho budoucnost, v tradici svatováclavské.*

Dějepisec *Beneš Krabice z Vaitmile* nazývá svatováclavský chorál »cantonem ab olim cantari consuetam«. Písní ode dávna zpívanou. Její tóny hluboce jímají duši. Znějí nám jako dávný zpěv našich zbožných předků. A stejně dotýkají se duše cizince, který ji u nás slyší. Kterýsi z nich upřímně doznal: »Cosi podobného, co živ nikdy jsem ještě neslyšel.« A nelze-li si téměř mysliti velechrám sv. Petra v Římě bez tklivých improperií (žalob) Palestrinových, naši Sv. Horu bez něžného, vroucího »Zdravas, Maria«, nemožno též si představit kapli svatováclavskou, tuto vzácnou klenotnici českého národa, bez svatováclavského chorálu. Její tklivé zvuky ožívují v duši každého, kdo sem vejde.

Český kronikář *Tomáš Pešina z Čechorodu* vypráví o svatováclavském chorálu takto: »Když léta Páně 1497 zbožný český král Vladislav II. o vigilií svátku přenesení ostatků sv. Václava z Boleslavě do chrámu svatovítského (4. března 932) v kapli na modlitbách prodléval, měl zvláštní vidění. Spatřil za večerního soumraku zesnulá knížata, krále a patrony zemské: sv. Vojtěcha, Víta a Zikmunda, ani opustili své hroby pod klenbou

chrámovou, shromáždili se u rakve knížete sv. Václava a zde zpívali jeho píseň. Tímto viděním povzbuzen, založil král Vladislav zvláštní nadaci pro 15 choralistů, kteří kromě jiných povinností měli po kněžských hodinkách v chrámě svatovítském jíti průvodem z presbytáře ke hrobu sv. Václava a zde jeho hymnus zpívat.

Od těch dob denně se tak děje. V podvečer, když sv. požehnání v chrámě skončeno, přítomní kněží, zpěváci, věřící ubírají se průvodem ke kapli svatováclavské a zpívají píseň: »Svatý Václave«. Denně ozývá se chrámem tento zpěv uctívající a vzývající sv. knížete za pomoc a ochranu. A těch dnes, v dobách pro naši zemi tak pohnutých a vážných, nejvíce potřebujeme. Pevná víra a důvěra v ochranu sv. Václava stále volá do nebes zvuky této jedinečné písně.

Nezapomeňme též, že svatováclavský chorál později stal se též *válečnou písní husitských vojsk*. Ti první Husité, kteří právem se nazývali »Božími bojovníky«, bojujícími za Boží zákon, nepřáli si než potřebných oprav a chtěli zůstatí živými údy církve katolické. A jejich vlastní husitská píseň, správně s dějinného stanoviska chápaná, s chorálem svatováclavským vždy dobře může se snášeti.

Píseň svatováclavská jako státní a národní hymna zněla pak ve velkých dnech, určujících na přístě osudy země, opětovně. Tak na př. při přijetí krále Zikmunda v Jihlavě, při volbě krále Jiřího z Poděbrad, a i při volbě Ferdinanda Rakouského v kapli svatováclavské r. 1526.« (Pekař: Sv. Václav.)

A týž historik pietně dodává: *»A jistě není národa, který by se mohl pochlubit tak starobyrou a tak slavnou hymnou národní, jako je chorál svatováclavský; tou písni naděje a útěchy, písni starou víc než šest století, jež nese se k nám z hlubin minulosti, nasycena modlitbami věků, vždy znovu a znovu spojujíc v jedné prosbě a jedné myšlence nová pokolení národní s generacemi předků, s tou daleko větší a početnější obcí kmenovou, jež žije jen ve vzpomínce a paměti.«* (Ibidem, str. 43.)

Ze srdce a se rtů věrných Čechů svatováclavská píseň nikdy nevymizí. Ona posvěcuje přirozenou lásku k vlasti. V tklivé naší národní hymně: *»Kde domov můj«* ozývá se tato láska svojí přirozenou vroucí touhou. V hymně svatováclavské tato láska se modlí. V ní česká srdce nejvroucněji se rozezpívají ke Kristu a k vznešenému svému světci jako ke svému přímluvci. Hymna k sv. Václavu vždycky, dokud Čechové Čechy býti nepřestanou, bude hlaholiti v našich chrámech i v našich krajích.

SVATOVÁCLAVSKÉ LEGENDY.

V hlubinách moře, v mateřském lůně prosté škeble, tvoří se zvláštní druh vzácného nerostu. Do škeble vnikne malé zrnko písku. A živočich jej objímá svojí šťávou tak, že vzniká krásná, bílá a spolu duhovými barvami zářící, vzácná perla. Je jako zkamenělá krůpěj rosy. Perly jsou podle řeckého mythu ztuhlé slzy bohů.

Stejně rodí se legendy. Kolem některé osoby, její ctností a životních událostí, vytvoří básnická mysl po její smrti zbožnou pověst. Její život dostává slavnostní, bohaté a pestré roucho legend. Chladná kritika ovšem je pečlivě odlišuje od zjištěné pravdy, ale chová se k nim s úctou. *»Nesmíme zapomenouti, že i tyto legendární živly jsou v jistém smyslu kusem skutečnosti; t. j. plodem ducha doby, výrazem jeho víry a naděje.«* (Pekař: Sv. Václav) Vzdělaný člověk chápe jejich půvab a nikdy nestírá z nich patinu věku.

Dobročinnost sv. Václava, jak již dříve jsem vzpomenu, kráší legenda o jeho věrném sluhovi Podivenu. Ten za třeskatého mrazu jde se svým pánem ke vzdáleným chatrčím chudých. Oba nesou pro ně dary. A když sluhu Podivena rozrážel mráz a on zimou se třásl, sv. Václav mu radí, aby stoupal v jeho šlepěje, které ve sněhu zůstavil. Podiven učinil tak, a brzo lahodné teplo rozlévalo se jeho tělem. — Tak legenda vyslovuje hlubokou pravdu, že každý má hřejivý, blaživý pocit, kdo jde za příkladem vznešených vzorů a skýtá almužnu chudým.

Ctihodný spisovatel, vlastenecký kněz, jesuita *Bohuslav Balbín*, jehož 250. výročí smrti celý český národ vděčně vzpomínal, zaznamenává tuto zprávu: U Staré Boleslavě byl les, v němž vrcholy stromů stále byly skloněny směrem k městu. A také malé stromky skláněly své vrcholky směrem k boleslavskému hradu. To prý pochází od oné noci, kdy v onom lese dobrotivý kníže dříví sbíral a nosil chudým.

Týž horlivý dějepisec ve svém díle: »*Miscellanea regni Bohemiae*« (Směsi rozprav o českých dějinách) praví, že krev z těla sv. Václava prolitá, postříkala zdi chrámové. A jakkoli bratrobijce Boleslav o to všemožně se zasazoval, nemohli ji dlouho nikterak smýti. A když její stopy byly zničeny, objevila se na stropě uvnitř chrámu. »Růže z krve velmi čerstvé a živé počaly se znovu objevovati skrze vápno.« Byla to »*sanquinis illa veterrima indicia*«, prastaré známky krve, jež svědčily o zločinu do nebe volajícím, který na tom místě byl spáchán. Měly na věky připomínati ráno, pro český národ tak osudné. Smutně památné.

Nad mrtvým tělem, v chrámě staroboleslavském dály se mnohé zázraky. Nemocní byli uzdraveni. Proto Boleslav, jat bázní a podivem nad zázraky, a nemoha odolati velikým skutkům Božím, poručil tělo přenést k sv. Vítu, ale s podmínkou, že se to pod trestem smrti musí stát v noci.

I vyzdvihli po třech létech (4. března 932) o půlnoci tělo světčovo. V rakvi uzavřené položili na čtyřspřežný vůz a pečlivě uvázali. Když přijeli

k rozvodněnému potoku Rokytnici, vůz divem Božím náhle ocitl se na druhé straně vodou netknutý. A potom pomalu jeli ku Praze. A zde vůz náhle se zastavil a marně snažili se vozkové koně bitím a křikem přinutiti, by dále táhli. Koně stáli jako k zemi přimrazení. Zatím přišel Boleslav, se slzami vrhl se na rakev a prosil mrtvého bratra za odpuštění. Přišlo z města i kněžstvo, sběhl se lid a všichni prosili Boha, aby dovolil ostatky knížete do chrámu sv. Víta přenést. A vůz náhle rychle dal se do pohybu. Kajícnost zastavila trest Boží.

Když posvátná mrtvola byla do chrámu odnesena, byla rakev po vroucích modlitbách otevřena. A při tom našli, že všechny rány na těle světcově byly zahojeny; jenom jedna byla krvavá. Ta totiž, kterou s počátku jeho bratr Boleslav sv. Václavu zasadil. Ta byla *nejbolestnější*. V podání lidu nezhojitelná.

Potom tělo sv. Václava bylo uloženo do stříbrné rakve a pochováno v chrámě vedle oltáře sv. Víta, patrona chrámu. A zase udály se na přímluvu sv. Václava četné zázraky a mnohá náhlá uzdravení v chrámě.

Tak zbožná legenda, jež opírá se o zázraky, provázela život sv. Václava. Církev nežádá, bychom legendy přijímali s věrou, s níž přijímáme zjevené pravdy. Ale my, kteří věříme v zázraky, jimiž Bůh svoji všemohoucnost dokazuje a své vyvolené zvláštním způsobem uctívá, *tiše skláníme se před nimi*. Jsou projevem prosté víry, která je ta-kořka utkala z básnického fondu zbožného lidu.

Nikdo se jich suchým a chladným rozumem nedotýká. Sklání se před jejich krásou, jako každý milovník přírody obdivuje se krásným květům stromů a rostlin, je dojat pestrou barvou motýlů a nestírá s jejich křídel barevného pylu, aby viděl bezbarvou blánu křídel, jež onu krásu nesly.

A legendy svatováclavské jdou ještě dále; za hrob sv. knížete. Jsou vyvrcholeny v *známé pověsti blanické*. V ponuré hoře, Blaníku, spí čeští rytíři se sv. Václavem v čele. A jednou, až naši vlasti bude nejhůře a nepřátelé budou chtít se o ni dělit, procitnou spící její ochráncové, vyrazí z lůna hory, nepřátele porazí, vlast vysvobodí. A potom pokoj, mír a blahobyt zase vrátí se v zemi, nad níž rozzáří se její symbol, koruna svatováclavská.

Ten Blaník, horu tajemnou, *musíme my nositi ve svém srdci*. Tam mají míti sídlo naši velcí mužové, ochránci naší vlasti se sv. Václavem v čele. Ale nikoli spící, ale bdící. V jejich duchu máme žít; hlavně v tradici svatováclavské. Když jí budeme věrni, nikdo nás nepřemůže. Zvítězíme nad svými nepřáteli.

Staří národové věřili, že když jejich slavní rekové zemrou, kráčejí po duhovém klenutém mostě do sídla blaženosti, do vallhaly. Takový duhový, sedmibarevný most ze světelných paprsků tvoří legendy. Básnická zbožná mysl vine svatozář kol jejich hlav a v legendách zakládá a bude je most, po němž ve fantasii lidu její velcí a slavní vcházejí do slávy věčné.

Proto mějme vždy tyto legendy v lásce a uctivosti. Ony jsou, které vtiskují znamení nesmrtelnosti na čela slavných mužů a žen. V nich nejvíce žijí pro pokolení příští. V nich je též oslaven Bůh, který je *»podivuhodný ve svatých svých.«*

SV. VÁCLAV V TRADICI NÁRODA.

Náš přední dějepisec, *Karel Stloukal*, napsal: »Význam velkých mužů národa nespočívá jenom v tom, co pro národ vskutku vykonali, jako spíše v tom, co znamenali svou tradicí. Činy jejich jsou především symboly ideí, jež se upínají k jejich jménu.« Ukázali svým životem a svými skutky, kterou cestou má kráčet národ, chce-li se vyvíjeti a uplatňovati v poslání, které mu Prozřetel-
nost mezi jinými národy určila.

Historie takovým mužům dává někdy název »Veliký«. Tak známe císaře Konstantína Velikého, Karla Velikého, cara Petra Velikého a j. Co velikého mohl vykonati náš mladý kníže Václav, jehož vláda v Čechách, a to pouze ve středních a nikoli v celých Čechách, trvala sotva 5 let?

Sv. Václav vyřešil pro tehdejší stát přemyslovský dvě veliké otázky, které byly pro něho otázkami nejdůležitějšími, ano životními. Sám hluboce věřící křesťan, pečoval o šíření křesťanského řádu ve své zemi, a tím včlenil český národ jako rovnocenný do kulturní jednoty západoevropské. A druhé: Upravil pokojnou smlouvou poměr k mocnému sousedu německému, a proto mohl sám i jeho nástupci pilně se věnovati nutnému sjednocení a vnitřní výstavbě státu. Dějiny nedaly mu jméno »Veliký«. Ale církev dala mu název krásnější, vznešenější a do celého světa na věky jasně zářící: »Svatý Václav«.

Týž dějepisec důrazně připomíná: »Národ, jehož panovník byl světec, muž Boží, křesťanský mu-

čedník, *byl tím povýšen mezi národy vyvolené,* byl bez výhrady přijat do kulturní společnosti západoevropské; uznáno jeho právo na existenci. *V tom ohledu má římská církev, která schválila svatost českého knížete, nespornou zásluhu i o stabilisaci státu; neboť svatozář kolem hlavy Václavovy byla zároveň čarovným kruhem, chránícím jeho dědictví proti německé rozpínavosti.»*

Horlivá snaha o šíření křesťanské víry a křesťanských mravů v jeho knížectví, pravý křesťanský život a ctnosti, život *umocněný mučednickou smrtí,* založily v srdcích Čechů pevnou a nezlomnou víru v jeho svatost. V jeho přičlenění mezi »nebeské dvorstvo krásné.« Ve světle této víry přibývá kostelů, zasvěcených sv. Václavu. »V polovici 11. století buduje se na místě staré rotundy, ke cti sv. Víta sv. Václavem postavené, velká románská basilika sv. Víta, Václava a Vojtěcha. A po několika desetiletích chrám sv. Václava vévodí jako přední svatyně země i Moravě (v Olomouci) a Polsku (v Krakově). A co je nejvýmluvnějším: kostelíky sv. Václava počínají chrániti hraniční pásy zemské na místech vojensky nejdůležitějších — tak na Dobeníně u Náchoda, na Brůdku u Kdyně ve všerubském průsmyku. Sv. kníže Václav je tu vzýván jako nebeský ochránce hranic naší drahé země české.« (Dr. Pekař.)

Sv. Václav stal se strážcem a *symbolem vládní moci panovnické v Čechách.* Vstupuje na pečeti českých vévod a králů, skvěje se na pečeti zemského soudu; a tak právní řád zemský, nebo jak se tenkrát říkalo »mír zemský«, je postaven pod

ochranu a autoritu sv. Václava. (Dr. Pekař.) Pánující kníže svojí pečeti vyznává, že je jenom vykonavatelem vůle a rozhodnutí sv. Václava, který křesťanskou spravedlnost, prosycenou láskou Kristovou, vnesl v zemský řád.

Jako kdysi Israelité, chtějící nadchnouti své syny v boji proti nepřátelům, nosili k vojsku posvátnou archu úmluvy, tak Čechové pod korouhví sv. Václava nastupovali do boje proti svým odpůrcům. Vzpomínám aspoň bitvy železného krále Přemysla Otakara II. u vsi Kressenbruna. České vojsko bylo obklíčeno se tří stran vojskem uherským. Vše zdálo se ztraceným. A té chvíle, kdy nepřátelé začali útočiti a nebezpečí bylo největším, vysvitlo slunce z mraků a v jeho záři zaskvěla se korouhev sv. Václava nad zástupy. České vojsko spatřovalo v tom dobré znamení s nebe. Bezpečnou ochranu sv. Václava. Zpívající starobylou píseň: »*Hospodine, pomiluj ny*«, vyčkali útoku nepřátel, s železnou silou je odrazili a potom na útěku potřeli (12. července 1260). Vítězství své připisovali ochraně sv. Václava.

S písní sv. Václava nastupovala k boji i vojska husitská. Věřila v ochranu a pomoc sv. knížete. A je známo, že i první legie na Rusi, jež chtěly bojovati za osamostatnění našeho národa, dala si jméno legie sv. Václava. Legionáři viděli ve sv. Václavu zakladatele českého státu, svého patrona. A jestli zaměnili jméno svého pluku za jméno Mistra Jana z Husi, jistě nečinili tak z nelásky k našemu tradičnímu světcí. Spíše asi proto, že jméno Husovo bylo jim známější a populárnější,

nežli kníže sv. Václav. V českých dějinách mluví se někdy »o rytířích svatováclavských«. Byli to oni statní a ušlechtilí mladí muži, které hned po své slavné korunovaci nový český král povyšoval svatováclavským mečem do rytířského stavu. Tito svatováclavští rytíři měli vždy za zvláštní významení, že meč sv. knížete dotkl se jejich ramenou. A jejich potomci s chloubou vzpomínali na slavné povýšení svých otců. Tradice svatováclavská měla v nich své vyznavače.

Koruna svatováclavská byla zářivým symbolem samostatného našeho státu. Čechy a Morava se Slezskem od dávna zvány zeměmi koruny svatováclavské. Koruna svatováclavská byla politickým palladiem našeho státu. Nejdražším klenotem v pokladu svatováclavského chrámu. K ní poutá se historická vzpomínka, jež svědčí, jak v proudu věků hlubokými kořeny rozrostla se tradice svatováclavská v českých srdcích.

Před válkou s Pruskem r. 1866 byly z opatrnosti korunovační klenoty z Prahy zavezeny do Vídně. Po skončené válce, v srpnu r. 1867, svolila vídeňská vláda, aby klenoty byly vráceny zpět do chrámu sv. Víta. Ale vlak s klenoty měl projeti Moravou a Čechami v noci, aby se tak zmařilo každé vítání na stanicích. A přece byla to právě noční jízda, jež dala převezení velkolepý ráz. Přes pozdní hodiny vítaly vlak na stanicích deputace a davy lidu, a noční ohně na návrších provázely jeho jízdu v ohromné linii až do Prahy. Zazněla někde na uvítanou koruny svatováclavské i stará píseň svatováclavská.

II.

Zpráva o svatém mučedníku, českém knížeti Václavovi, záhy rozlétla se světem. Pilné ruce kronikářů chopily se péra, aby zachovaly dějinná fakta i lidové zkazky pokolením příštím. Doma (mnich Křišťan) i v cizině (biskup mantovský Gumpold) čtou lidé o životě velikého českého knížete, a legenda je opřádá poetickými vlákny zbožné obrazotvornosti.

Tragická jeho smrt poutá mysl dramatických básníků, a na prknech, která znamenají svět, líčen život sv. Václava k poučení i k povzbuzení mnohých diváků. A nejen lidoví dávní básníci, i naši současní poetové a dramatičtí autoři rádi vraceli se ke spanilé osobě sv. knížete, aby v literárním světě obnovili a uctívali památku velkého sv. knížete. Když roku 1929 slavili jsme tisícileté výročí smrti sv. Václava, české scény s Národním divadlem v čele oživily pohnuté chvíle jeho života. Skládány hymny na jeho oslavu.

Zde uvádím aspoň jednu z nejvroucnějších. Napsal ji něžný náš básník, *Jos. Václ. Sládek*:

1. Svatý Václave,
české kníže, slyš!
Hlasy k tobě pozvedáme
v nadhvězdnatou říš.
2. Tisíc tomu let,
co's byl kníže náš,
tobě byla řada věků
jako noční stráž.

3. Ale přes tvou zem
za těch tisíc let
vln jak mořem převalilo
všelikých se béd.
4. Ale ty's je znal,
při svém lidu stál,
ty's té země nezapomněl,
již jsi miloval.
5. V tísní duše své,
v číše hořkostech
jméno tvé za útočiště
měla na svých rtech.
6. V skvoucím brnění,
slávou zářící
v čele vojsk jel's na svém koni
s černou orlicí.

Krásně vystihuje zde básník, jak český národ po všechny věky uctíval a za ochranu prosil sv. Václava. *»Řada věků měla noční stráž«* u jeho hrobu. Bděla nad jeho posvátnou tradicí. Národ nezapomínal. V těžkých dobách útisků a válek, kdy národ musil píti z číše hořkosti, národ vždy s prosbou se utíkal ke svému nebeskému ochránci, k sv. Václavu. —

A co naši básníci psali v knihy, to výtvarné umění zvěčnilo v obrazech a sochách. Česká města i malé osady stavěly jeho obraz na oltář; své osady zdobily pomníky sv. Václava. To byl výmluvný projev jejich vlastenecké mysli, jejich hlášení se ke svatováclavské tradici.

Vrcholem této národní výtvarné manifestace je nesmrtelné dílo slavného našeho sochaře *Jos. Myslbeka*, jež v klasickém pojetí je největší okrasou pražského náměstí, které nese jméno sv. Václava. Na statném jezdeckém oři sedí mladistvý kníže Václav v pevném sebevědomí své vladařské důstojnosti a síly. Na hlavě má válečnou přilbu, v pravé ruce praporec; po boku meč, jako vůdce národa, připravený k boji za nezadatelná práva naší vlasti. Majestátní sochu sv. knížete dole obkličují naši přední patronové: sv. Ludmila, Prokop, sv. Vojtěch a blah. Anežka. Skupina našich domácích světců, našich nebeských přímluvců.

Kdo vstoupí před tento jedinečný symbol naší odvěké svatováclavské tradice, nezůstane nedojat. Je tu vtělena v bronz, který vzdoruje všem nepohodám a bouřím, naše pevná víra v šťastný život národa za vůdcovství a ochrany sv. Václava.

Památná chvíle, kdy vláda v naše ruce zase se vrátila, zde u této sochy našla svého prvního ohlášení. *Stát sv. Václava, stát svéprávnosti a samostatnosti, byl tu obnoven. Sen všech upřímných Čechů uskutečněn.*

A nastala druhá památná a historická chvíle, kdy *třetí president naší republiky*, druhý den po svém slavném zvolení, přichází v kapli svatováclavskou, líbá pokorně ostatky sv. knížete a vyprošuje si jeho ochranu a pomoc. *Chce vésti náš stát v duchu svatováclavské tradice. V duchu křesťanské víry a přátelského poměru se sousedícími národy.*

Hlubokým dojmem působila chvíle, když r. 1895 byla v Praze otevřena národopisná výstava. Ve dvoraně výstavního paláce, kde slavnostní zahájení se konalo, pod nádherným baldachýnem vypínala se jezdecká socha sv. Václava. Po stranách dole byly postaveny sochy sv. Cyrila a Metoděje. O 12. hodině polední slavnostně rozezvučely se varhany, dvoranou zněla velebná píseň svatováclavská. A když dozněly její tóny, výstava otevřena.

Vše význačné, čím náš národ vlivem křesťanské kultury mohl se pochlubit, *svoji kulturní vyspělost všem národům ukázati*, ve vědě, umění, v průmyslu, ve svém národním lidovém podání na odiv postaviti, vše tu sneseno a vyladěno v celek neobyčejné, jedinečné krásy. Nebylo nikoho, kdo by nebyl té chvíle dojat. To vše bylo *plodem křesťanské kultury*, kterou štípl kníže náš, sv. Václav.

Nyní chceme v duchu téže svatováclavské tradice žítí dále a žítí znovu. Křesťanský duch je věčně tvořivý. Všestranný v lásce, krásný v ethice a mravech, stále životodárný ve vědách i v umění. Sám Goethe, tento pronikavý synthetický duch, napsal: »Všechna údobí, v nichž vládne víra, jsou skvělá, srdce povznášející, plodná pro současné pokolení i pokolení příští. A jinde praví: »*Lidé jsou jen tak dlouho produktivní, dokavad jsou náboženští.*«

Taková je nezvratná pravda dějin. A my v pohnutých a rozhodných chvílích doby, ve své další snaze po pokroku, chceme žítí a pracovati v duchu svatováclavské tradice. *Na tu chceme navázati.* V jejím duchu pokračovati.

Přední francouzský básník *Paul Claudel*, který delší dobu jako vyslanec své vlády žil v Praze, napsal hlubokou báseň o »králi-mučedníku«, sv. Václavu. V ní volá takto:

»Ni surová pohanova rána, ani vztek kacírů, ni zrádci, učenci, politikové nejsou s to, by odtrhli od nebeské brány velebného Václava, by odloučili od církve a od brány Boží královskou pěst, jež ji drží za kruh a střed.

Zakořeněná mučedníková ruka, na které celé tělo visí, ukazuj bránu rozptýlenému, bludnému stádu!

Jiní nabyli zlatem, jiní vytvořili železem; jiní podělili, jiní vysnoubili své země. Čechy však svého krále vstřebali: není pole, nenasyceného jeho tělem, neprolnutého jeho krví; není srdce, jehož královská vláha nezrušitelně nezbarvila.

Kde jest Evropy střed, kde jest uzel jejích vod, zas vystupuje, zas svítí zkvétá a objevuje se zase, zas vydává svědectví nesmrtelně nová a čerstvá skvrna, již dělá krev svatého Václava na sněhu.«

Básník má patrně na mysli náš národní bíločervený prapor. A potom volá s důrazem:

»*Vydrž, svéhlavý Čechu! Nepouštěj kruhu, Václave!*« Vybízí nás, ano zapřisahá, abychom nespouštěli se nikdy kruhu, symbolu křesťanského chrámu, svatováclavské tradice. Jí se spustiti, znamenalo by rozklad, mravní úpadek a smrt národa. Jí se držeti znamená nový život.

Náš sv. kníže umíraje držel v pevné pěsti chrámový kruh. Týž, který zdobí jako posvátný zbytek dvěře do svatováclavské kaple při chrámu sv. Víta. Náš národ, drže se tohoto kruhu, bude žíti v novém rozkvětu, v nové cti, v nové síle a slávě.

KŘESŤANSKÝ ZÁKLAD STÁTU.

Nám, kteří více než tisíc let žijeme jako jeden národ a jeden státní útvar, těžko si představití právní a sociální základy státu, založeného na *názorech pohanských*. *Křesťanský řád* již natolik se vžil, že zdá se nám *samozřejmým* i tam, kde křesťanské náboženské smýšlení již valně pohaslo. A přece rozdíly mezi zřízením pohanského a křesťanského státu jsou tak veliké a dalekosáhlé, že zaslouží svého plného objasnění.

Co přineslo světu v sociálním a politickém ohledu křesťanské náboženství?

Přenesme se na chvíli v duchu do Říma doby Neronovy, kdy světovládný Řím stál ještě aspoň zevně na vrcholu své slávy. Tam, kdesi v chudém domě v poříčí Tibery nebo v katakombách apoštol Kristův, sv. Petr káže shromážděným. Jsou to sami *chudí lidé*. Řemeslníci, rolníci, propuštění otroci. A sv. věrozvěst jim praví: »Náš Pán, Ježíš Kristus nás učil, že všichni jsme synové téhož nebeského Otce. Jsme dítkami téhož Božího rodu. Před ním není rozdílu mezi bohatým a chudým, učeným a prostým. Každý, kdo plní vůli jeho, jak ji jeho Syn, Ježíš Kristus nám zvěstoval, jest mu stejně milý. A jedno je, jakou práci kdo koná, ať vznešenou nebo nejnižší. Koná-li ji v duchu synovství Božího, bude za ni odměněn v Kristově království.«

S jakou pozorností všichni asi naslouchali slovům sv. apoštola! Nové světlo padalo v jejich duše. Toto učení bylo jim opravdu evangeliem; blahou a radostnou zvěstí. Je tedy místo, kde všichni mají

stejná práva, všichni naději na odměnu! V království Božím. Není pravdou, co jejich nejlepší filosofové učili, že svět musí stále se dělit na pány a na otroky, na bohaté a bídné. Má býti všudy, kde křesťanská víra zakotví, slyšeti jen jméno: bratři a sestry. Musí zmizeti slovo: otrok. »*Synové Boží nesmí býti otroky lidí,*« učil slavný papež, sv. Řehoř Veliký.

Tento řád budoval i sv. Václav ve svém státě. Vykupoval otroky, dal lámati šibenice a na jejich místo poručil stavěti kříže. Dřívější otroci na statcích pánů poněnáhu mizeli. Stávali se *čeledí*, jež měla svá jistá práva. Pán zván byl hospodářem. Znamení hanby mizelo s jejich čel. Znamení kříže vrátilo jim lidské důstojenství. *Slovo sv. Pavla k Filemonovi*, aby přijal kdysi uprchlého otroka Onesima, nyní pokřtěného, jako svého bratra, bylo velikým napomenutím pro ty, kdo podle jména křesťané, v duši měli ještě mnoho pohanského.

Sv. Václav pečoval též o to, aby v zemi zavedl spravedlivý křesťanský řád; náležité soudnictví v duchu evangelia. Nikdo neměl býti žalobníkem a soudcem v jedné osobě, jako dříve často se stávalo. Právní řád, který trestal každé násilí, stíhal lupičství statků a krevní mstu, měl býti zárukou spravedlnosti a bezpečnosti.

Kristus, sám chudý, setřel hanbu s čela chudého a vrátil čest každé tělesné. Nejchudší lidi nazýval svými bratry. Sv. Václav v duchu křesťanské charity sám podporoval chudé. Zachovaly se zprávy, že sám vcházel v chatrče chudých a dával jim dary. Staroanglická štedrovečerní píseň do-

jemně o tom zpívá. A tuto lásku a účinnou pomoc chudým vštěpoval ve svém okolí.

Láska ke Kristovu kříži a láska k chudým byly nerozlučně spojeny. Jak krutě od toho se odrážela tvrdost pohanů, u nichž chudý zasloužil si býti vyhoštěnu z lidské společnosti! Církevní spisovatel *Laktantius* poznamenává, že císař Maximilian kázal všechny chudé v Římě svolati, potom vyvézti na starých chatrných lodích na širé moře, aby utonuli. A provází tuto zprávu krutou ironií, volaje: »Jak milosrdný byl to muž, který tolik o to pečoval, aby za jeho vlády nikdo netrpěl bídu!« Církev již od počátku ustanovila jáhny, aby pečovali o chudé. O sv. papeži Řehořovi Velikém zachovala se zpráva, že plakal a za pokání celý den ničeho nepojedl, když slyšel, že v Římě jeden chudý člověk zemřel hladem.

Stejně pečoval sv. Václav v křesťanském duchu o výchovu ve školách. Školy, kněžími vedené, skýtalý základní vzdělání lidu. Vštěpovaly mu křesťanské smýšlení a mravy.

To byly základy českého státu, které zůstaly pevný, i když nejedna krutá bouře se přehnala přes ně.

Základem řádného státu je též *spořádaná rodina*. Jenom z ní šíří se teplo a klid po okolí, kraji, po celé zemi. Nezbytnou podmínkou řádného státu jsou spořádané rodiny. Sv. *Augustin* napsal: »Protože rodinný dům netvoří jen pouhou část státu, ale je základem státu, musí v rodině vládnouti takový pořádek, aby byl průpravnou školou pro pořádek ve státě. A proto má otec rodiny ve správě

domácích záležitostí bráti si za vzor veřejné zákony a svůj dům tak zaříditi, aby domácí pokoj a pořádek byl přípravou k veřejnému pokoji.« (Civ. Dei. 19. 16.) V tomto směru křesťanství učinilo pro kulturu nejvíce. *Posvětilo svazek manželský v jeho jednotě a nerozlučitelnosti.*

Sv. Václav horlil proti mnohoženství, které bujelo u pohanských pánů. Jím žena ztrácela na své důstojnosti jako rovnocenná družka mužova. Žena v pohanství byla méněcenná. Odkázána na milost či nemilost mužovu. Často od její rodičů kupována jako zboží, a propouštěna jakmile stala se muži nemilou. Křesťanství pozdvihlo ženu z jejího opovržení. A kult mariánský, který již od sv. věro-zvěstů Cyrila a Metoděje byl v slovanských krajích šířen a který ve sv. Ludmile našel svoji horlivou pěstitelku, povýšení a úctu k ženě nejvíce posiloval. »Dcery Eviny měly by plakati radostí, když slyší o bolestech, před nimiž je Syn Boží skrze svojí církev uchránil.« (Manahan: Triumpf der katholischen Kirche.) Svazek manželský byl v chrámě požehnáván; žena postavena po bok svého muže; jemu rovna, stejně cenná.

A stejně posvěceno bylo křesťanstvím i dítě. Chráněno již v lůně mateřském. V dobách pohanství měl otec moc všechny své děti dát utratiti a nikdo nemohl mu v tom brániti. Jedva bylo narozeno, přinášela je nejstarší otrokyně k otci a položila k jeho nohám. Uznal-li je za své, zvedl je se země a odevzdal matce, aby bylo vychováno. Pakli neuznal, bylo utraceno nebo pohozeno. Týž osud stíhal děti slabé a neduživé.

Křesťanství hájilo posvátnost a životní právo každého dítěte. Každé vzalo v ochranu. Jedva narozené pečovalo o jeho posvěcení pro život věčný. Pozdvihovalo je před oltářem Božím, doporučovalo ochraně Matky Boží, Panny Marie, vidouc v něm tvorečka Božího, který má jednou zdobiti jako květ zahradu nebes. Každé, byť slabé a neduživé, mělo právo na život.

A kolik slavných, znamenitých mužů a žen vrostlo právě z těch, jež zdály se slabé a jimž krutě odřeknuto bylo právo na život! Kolik jich snad utraceno a oč svět ochuzen, jestli otec z rozmaru nebo z nelásky k dítěti poručil je utratiti jako nějakého škodného tvora. Kdyby připuštěno bylo slabé děti po narození zabíti, církve neměla by velikých učitelů a světců, jakými byl sv. Pavel, Petr Damiani, Raimundus Nonnatus, sv. Alois a mnozí jiní, kteří vznešeností a silou ducha vysoko vynikli.

Jenom ti, kdo hlouběji v kulturní dějiny národů předkřesťanských vnikli, dovedou posouditi a zhodnotiti, jak veliké zásluhy křesťanské učení získalo si o pokrok lidstva. Křesťanství bylo opravdu *kvasem*, jak Kristus své učení pojmenoval. Kvasem, jenž proniknouti měl srdce jednotlivců i celých národů. Měl je zušlechtiti, zjemniti, uzpůsobiti pro skutky obětavé lásky. Založiti nový řád. *Nové království Boží na zemi.*

To vše, co dnes v právním a společenském řádu vidíme, zdá se nám již přirozené a samozřejmé. A přece nebylo tak. Vykupitelská práce Kristova dala k tomu podnět. A jestli dnes mnohý na to

zapomíná, že je to dílo neúnavného působení křesťanství, a hlavně katolické církve, můžeme jemu říci se slovy Písma: *»Zda nevíte, že hrozny, které požíváte, jsou z mého vinného keře?«* Ovoce kultury zráló na stromě Kristově.

Sv. Václav který tento strom vlastní krví zalil, byl knížetem, jenž položil našemu státu *v křesťanském řádu* nejpevnější základy. I o něm snad platí slova jeho, *»že brány pekelné«* ho nepřemohou, dokavad jeho základy nebudou zlomyslně podemlety nebo podkopány.

Kristus ve své nejdelší řeči, kterou sv. evangelium zachovalo, v *»kázání na hoře«*, vyložil všechna pravidla upřímné lásky k Bohu a obětavé lásky k bližnímu. A zakončil svoji řeč hlubokým podobenstvím: *»Každý, kdo slyší tato má slova a koná je, bude jako muž moudrý, který postavil dům svůj na skále. I spadl příval, přišly řeky, zavály větry a obořily se na ten dům. Ale nespádl, protože byl založen na skále. A každý, kdo slyší tato má slova a nekoná jich, bude jako muž pošetilý, jenž postavil dům svůj na písku. I spadl příval, přišly řeky, zaváli větrové a obořili se na ten dům. I spadl a pád jeho byl veliký.«* (Mat. 7. 24—27.)

Když sv. Václav o těchto slovech přemýšlel, zajisté, že tanul mu na mysli stát, který zakládal. Chtěl tento svůj velký, mohutný dům míti pevný a nerozborný. Proto založil jej na skále. Jeho základem chtěl míti pravdu Kristovu, jež přečká věky. A to je ono veliké dílo a vzácné dědictví knížete sv. Václava. To je hlavní jádro a hlavní smysl toho, co nazýváme tradicí svatováclavskou.

POLITICKÝ ZÁKLAD STÁTU.

Křesťanské učení hlásá mír a pokoj mezi národy. S tímto poselstvím přišel Kristus na svět. Kůrové nebeští při jeho narození zpívali: *»Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.«* A ve svém horském kázání velebil Kristus mírumilovné, řka: *»Blahoslavení pokojní, neboť oni synové Boží slouží budou.«* (Mat. 5. 9.) Pokoj a mír v duši člověka je odleskem onoho věčného míru, který panuje v nebesích; a kdo hledí jej zachovati, ve svém nitru a též vůkol sebe udržovati, je Bohu milým jako syn Otci.

Touto snahou řídil se i sv. Václav, zakládaje svůj stát. Chtěl žíti v mírumilovném poměru, *v důstojném přátelském svazku s říší německou.*

Bylo vůlí Boží, že ve stínu mohutných stromů dal vykvésti něžným květům, aby tyto pod jejich korunami našly ochrany proti bouřím. A bylo též věčným úsudkem jeho, aby v sousedství velkých a mocných národů žili národové menší. Aby tito početně silní národové byli ochranou a oporou slabším.

Přední křesťanský politik *Adam Müller* již roku 1809 ve svých *»Základech státního umění«* rozvíjel hlubokou pravdu: *»Také za státy zemřel Kristus.«* Dal i státům příklad, že obětavost, láska ke každému národu má býti pravidlem každého národa. Je pravda, že velké státy mnoho podávají státům malým. Ale je též pravda, že od malých států mnohé získávají.

To měl na zřeteli též náš kníže sv. Václav, když se spojil s králem německým Jindřichem v trvalé přátelství. A dar Jindřichův českému knížeti z národního pokladu saského, rámě sv. Víta, bylo jako závdavkem, že přátelství toto chce býti trvalé a upřímné. Bylo dotvrzeno a jako posvěceno ostatky světcovými.

Byl to věčný úradek Boží, aby vedle bohatých žili chudí, vedle zdravých lidé choří, vedle silných lidé slabí. Neboť tito slabí, chudí, nemocní mají býti ustavičnou školou pečlivosti, obětavosti, lásky, trpělivosti oněm silným, aby tito nerostli v nebetyčné titany, kteří chtěli slézti a dobýti Olympu. »Často přechází tajuplná síla ze slabého k užitku silných« pravil kterýsi znalec lidských duší. A národové, kteří se přimknou k národům silnějším, jsou i jim k nemalému užitku.

Římané byli nejlepšimi kolonisátory v starověku. Měli v úctě jejich národní svéráz, jejich slavnosti a zvyky, jejich náboženství. Na znamení toho sochy jejich bohů stavěli v pantheonu vedle svých bohů. Jenom sochu jediného a nejvyššího váhali tam umístiti. Sochu Ježíše Krista. Jako by tušili, že Kristus není možný mezi modlami; jako socha boha Dagona se zřítla a rozbila, když Filištinští postavili v jeho chrámu Israelitům odňatou archu úmluvy, svatý symbol Hospodinův.

Šetřiti přirozených práv podmaněných, nebo přičleněných národů k veliké říši, je nejdůležitější povinností národa silného. Tak zaručuje klid sobě a spokojenost ostatním. Šetříc jejich práv dává všem svobodu, aby mohly se vyvíjeti jejich ctno-

sti. O všechno to usiloval kníže sv. Václav. Proto svobodným připojením své země k římskému císařství na Západě chtěl pojistiti svému národu žádaný politický vývoj na základě praktického křesťanství.

Středověký filosof *Hugo Grotius* praví: »Bůh nedal všem zemím všechno, ale dary své rozdělil po krajích, aby lidé, jedni druhých potřebující, tvořili společenství.« Grotius vidí nutnost přátelského sdružování různých národů v jejich potřebách hmotných. V nedostatku oněch pozemských statků, kterých ve své zemi postrádají. A jestli autarkie vede k osamocení, má výměna statků vésti k přátelským smlouvám a stykům. Jako dva sousedé ve svých potřebách bývají na sebe odkázáni, tak i různé národové snaží se vzájemně doplňovati.

A to nejen ve statcích hmotných, v pokladech své země, ale i ve své kultuře, vědách a umění. Jen tak mohou se vyvíjeti fysicky i duševně. A sv. Václav i toho dbal, aby vzdělanost naše rostla působením kněží, tehda hlavních nositelů a šířitelů vzdělání, obou velkých národů, slovanského i německého.

K zachování přátelských styků mezi sousedícími národy napomíná král pokoje, Ježíš Kristus, slovy: »*Který král, chtěje počítí válku proti jinému králi, nesedne dříve a nepřemýšlí, je-li s to, aby s desíti tisíci utkal se s tím, jenž s dvaceti tisíci táhne na něho? Jinak, pokud tento ještě daleko jest, odešle poselství a žádá za jednání o mír.*« (Luk. 14. 31—32.)

Tak jednal sv. Václav. Dává přednost čestnému míru před válečným střetnutím. Jedná jako pravý křesťan, byť nejednou bylo v povaze lidstva, že válečného vítěze oslavuje více, než pokojného mírotvůrce. *Pečovati o mír, to není projev slabosti nebo bázlivosti; ale důkaz moudré prozíravosti a vážné starostlivosti o život národa.*

Křesťanský politik, o němž jsem se již zmínil, Adam Müller, prozíraje nedostatky své doby, prohlásil: »To je ono veliké provinění doby, že se zapomíná na *politické vlivy křesťanského náboženství*, a že současníci příliš ochotně dopřávají sluchu těm, kteří chtějí dokázati, že náboženství nemá co činiti s t. zv. světskými záležitostmi. Se světáctvím ovšem nemá náboženství nic společného. Ale tím více s oněmi opravdu důležitými pozemskými zájmy, které má každý řádný stát na zřeteli, po nichž my v posvátném neklidu a se vznešeným utrpením toužíme, a jichž v pravé míře teprve tehda dosáhneme, když nade všemi národy země opět bude obnoven trůn Toho, od něhož jediné svornost a mír ve všech lidských záležitostech pochází.«

Jenom s Kristem do srdce jednotlivců i národů vrátí se mír, o který zakladatel našeho státu, sv. Václav, všemi svými pracemi usiloval. Ten mír, o němž snili již starozákonní proroci, volajíce s velikým Isaiášem, že »v nejposlednějších dnech bude *připravena hora Hospodinova a pohnou se k ní všichni národové*. A řeknou: Pojděte a vstupte na horu Hospodinovu a učiti nás bude cestám svým a budeme choditi po jeho stezkách. *A národové*

skují meče ve své radlice a oštípy své v srpy, a nepozdvihne národ proti národu meče, aniž se více cvičiti bude v boji.» (Is. 2. 2.—5.)

Po té době toužil i sv. Václav. Přes jedno tisíciletí, plné krvavých válek, nyní hledí k nám a vidí, že doba všeobecného míru ještě je daleka. Ale přece v ni důvěřuje a na ni čeká. A doporučuje nám mír se sousedícími národy, jak sám položil k němu základ. To jest jeho odvěký odkaz. A jako naši moravští bratři vděčně vzpomínají sv. svých věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje a prosí: »Dědictví otců zachovej nám, Pane!«, tak i my, věrní synové české země, vroucně voláme ke sv. knížeti: »Nedej zahynouti nám i budoucím.«

OBSAH:

Několik úvah o životě a významu sv. knížete pro naše dějiny	5
Úvodem	7
Mládí sv. Václava	11
Dobročinnost sv. Václava	17
Mírumilovnost sv. Václava	23
Zbožnost sv. Václava	27
Sv. Václav — zakladatel našeho státu .	30
Smrt sv. Václava	36
Kníže světec	40
Svatováclavský chorál	45
Svatováclavské legendy	52
Sv. Václav o tradici národa	57
Křesťanský základ státu	66
Politický základ státu	72

Miloš Krejza:

TŘI ROZŽATÉ LAMPY

Zamyslí se nad podstatou umění, znamená nutně se dotknouti nezkalených pramenů lidské duše, přírody a nekonečné Prozřetelnosti. A naslouchati tajemnému zurčení těchto tryskajících vod, znamená zaposlouchati se do duše národa a jeho historie, znamená skloniti se v úžasu před blýskajícími hvězdami vedoucími po cestách jediné Pravdy a Života.

A do těchto hlubinných tajemství dovedl autor Tří rozžatých lamp ponořiti své vřelé srdce a dovedl těmito hlubinami napojiti svůj dech v mocný hlas ukazující na jedinou zákonitost umění - na vědomí sounáležitosti života a smrti.

Nejen to, ale z přediva dnešních dnů a z kvasu rozbouřených nocí Krejza vybírá pečlivě bolesti člověka a povyšuje chudobu na trůny nejvznešenější, slzy rozmělnuje v úsměv a zlé komíhání světa usměrňuje božím milosrdenstvím. Vlast, umění, víra — to jsou písně Krejzovy, písně rozechvěné v dosud neznámých kadencích, písně zářící jako nově rozžaté lampy na oltářích příštích dnů. Slova Krejzova provází několik linoleorytů Jiřího Votýpky, který ryje své obrazy do prostředí stejně tajemných krajin a vizí.

Kniha »Tří rozžaté lampy« je v každém směru vzácným přínosem kultury českého národa.

Vzorná graf. úprava. Cena K 13.50.

Nakladatelství

KROPÁČ A KUCHARSKÝ
PRAHA II., Spálená ul. 23.